

23

ÅRSRAPPORT

Vad är en effektrapport?	5
Viktiga händelser under 2023	6
Det här är Hjärnfonden	8
Hjärnans ohälsa i siffror	10
Generalsekreteraren har ordet	12
Så här arbetar Hjärnfonden	16
Insamling	19
Hjärnfondens givare och insamlare	20
Högkvalitativ hjärnforskning	26
Ted Ebendal – 30 år med Hjärnfonden	28
Exempel på forskningsframgångar finansierade av Hjärnfonden 2023	30
Hjärnfondens stipendiater	36
Hjärnor som når sin fulla potential	39
Ett hjärnmedvetet samhälle	42
Årsredovisning	49
Kontakta oss	73

Vad är en effektrapport?

Insamlingsorganisationer som är medlemmar i branschorganisationen Giva Sverige förbinder sig till att varje år upprätta en Effektrapport. Effektrapporten beskriver för givare och andra intressenter om, och hur, organisationen uppnår den samhällsnytta och de effekter den har som målsättning att bidra till.

Hjärnfonden har beslutat att integrera Effektrapporten i årsberättelsen för att på ett enhetligt sätt redovisa för verksamhetsåret 2023. Det är i linje med Hjärnfondens ambition att tydligt redovisa effekten av det arbete som Hjärnfonden gör för att uppnå visionen om ett samhälle där alla hjärnor når sin fulla potential, fria från hjärnans sjukdomar.

Så arbetar vi med förändringsteori

För att försäkra oss om att verksamheten på ett effektivt sätt bidrar till att uppfylla våra mål har Hjärnfonden, i enlighet med Giva Sveriges riktlinjer, tagit fram förändringsteorier för vår verksamhet. Förändringsteorin beskriver sambanden mellan resurser, aktiviteter och utfall, samt de resultat och effekter som man antar att aktiviteterna bidrar till.

Hjärnfonden har arbetat fram övergripande förändringsteorier inom sju olika områden: utdelning till forskning, fakta, råd och stöd, förändringar av normer och attityder, livsstilsförändringar, förändring av offentliga system och mobilisering av en folkrörelse för förändring. Dessa förändringsteorier innehåller önskade utfall, resultat på kort-, medellång- och lång sikt samt önskad effekt för varje område.

Vi påbörjade utvecklingsarbetet med förändringsteorier under 2020. Under 2023 har vi arbetat vidare med att utbilda nyanställda inom förändringsteori och påbörjat arbetet med att utveckla förändringsteorier för specifika utmaningar.

Viktiga händelser under 2023

Omvärldshändelser spelar in

2023 var ett år som präglades av oroligheter i världen. Kriget i Ukraina har fortsatt utan tecken på förändring och i slutet av hösten fick vi bevittna hur konflikten i Israel och Palestina markant förvärrades. Det dystra ekonomiska läget har fortsatt med stigande inflation och räntehöjningar. Sammantaget är det faktorer som påverkar den ekonomiska utvecklingen i samhället och ger potentiella konsekvenser för insamlingsverksamheten.

Det regelbundna givandet är viktigt för många insamlingsorganisationer, liksom för Hjärnfonden. Ett ansträngt ekonomiskt läge påverkar givarnas liv och plånböcker, och en viss påverkan av regelbundet engagemang har märkts av. Hur det kommer påverka givandet över tid återstår att se.

En plan till politiker

I maj 2023 presenterades *En plan för hjärnan* under ett riksdagsseminarium. Hjärnfondens reformagenda är författad av en oberoende arbetsgrupp av experter från olika delar av akademien och politiken. Reformförslagen syftar till att skapa bättre förutsättningar för våra hjärnor inom flera samhällsområden.

Hjärnfonden arrangerade också ett seminarium i Almedalen med *En plan för hjärnan* på agendan, och där den medverkande panelen bestod av ledande forskare och politiker på olika nivåer. Efteråt följde ett rundabords-samtal med centrala aktörer på området för diskussion om genomförandet.

Över en miljon gåvor

Trots det ekonomiska läget var det fler än någonsin som ville bidra till Hjärnfonden och svensk hjärnforskning under 2023. Totalt kunde Hjärnfonden samla in över 294,5 miljoner kronor – ett näst intill identiskt belopp som föregående år. Sammanlagt togs mer än en miljon enskilda gåvor emot under räkenskapsåret.

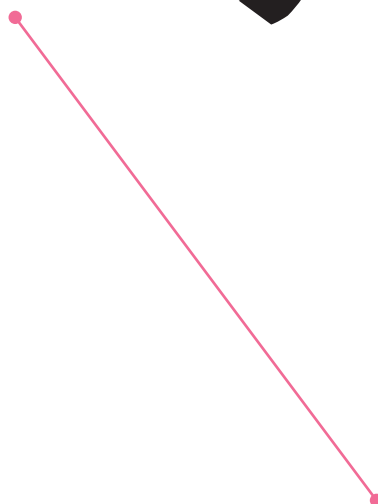
Den postala rekryteringen engagerade över 111 500 nya givare, vilket är en ökning med över 30 procent från 2022. Testamentsgåvor utgjorde en stor del av de insamlade medlen, och nådde 60 miljoner kronor.

Största utdelningen i Hjärnfondens historia

2023 delade Hjärnfonden ut över 134,1 miljoner kronor till svensk hjärnforskning. Det är en ökning med nästan 70 procent sedan 2018, och för andra året i rad den högsta utdelningen i Hjärnfondens historia.

Under våren delade Hjärnfonden ut pengar till 95 forskningsprojekt vid landets universitet och högskolor. Forskningsprojekten berör grundläggande kunskap om hjärnan och nervsystemet samt skador, sjukdomar och funktionsnedsättningar med koppling till hjärnan. Några exempel på forskningsområden som fått stöd under 2023 är Alzheimers sjukdom, ALS, Parkinsons sjukdom, depression, multipel skleros och beroendesjukdomar. Tio postdoktorala stipendium ämnade för forskare i början av sina karriärer delades ut – forskningen sker inom bland annat Alzheimers sjukdom, autism, Parkinsons sjukdom och hjärntumör.

294,5

Mkr samlade
Hjärnfonden in 2023

Det här är Hjärnfonden

Hjärnfonden arbetar för ett samhälle där alla hjärnor når sin fulla potential, fria från sjukdomar. Hjärnfonden är en ideell insamlingsstiftelse som grundades 1994 efter ett initiativ från professor Lennart Widén vid Karolinska Institutet.

Sedan starten har vi delat ut mer än en miljard kronor till svensk hjärnforskning. I dag är Hjärnfonden en betydelsefull finansiär av forskning inom neurovetenskapens alla områden – från grundforskning till klinisk forskning. Allt stöd som delas ut till forskning är insamlade medel från privatpersoner, företag och organisationer.

Hjärnfonden vill förbättra människors välbefinnande, hälsa och förmåga att växa, så fler lever mer och längre genom att:

- Stärka högkvalitativ hjärnforskning
- Verka för ett hjärnmedvetet samhälle
- Öka individens kunskap om hjärnan

Hjärnans diagnoser motsvarar 22 procent av den totala sjukdomsburden, det är större än för både hjärt-kärlsjukdomar och för cancer. Vi brukar därför säga att

alla drabbas på något sätt. Stroke, demenssjukdom, depression, migrän, ALS och ADHD är några exempel. Många av hjärnans diagnoser är livslånga och innebär ett stort lidande. Det påverkar också de närmaste, vilket förändrar livet för hela familjer. I dag lever vi i ett samhälle som inte ser till hjärnans bästa, och inte heller tar hänsyn till hjärnans olikheter. Många barn får inte rätt stöd i skolan, människor blir sjuka av osunda arbetsplatser, ensamhet är ett ökande problem och många människors potential tas inte tillvara.

Vi vet att förändring i det stora börjar med att ge varje människa rätt förutsättningar. Att varje människa, varje hjärna, får plats. Och tar plats. Därför sätter vi hjärnan på agendan, för att driva utvecklingen till ett samhälle där alla ser till hjärnans bästa. Där olikheter värderas, och uppskattas. Där fler kan leva mer och längre.

Framåt! För hjärnans bästa, för allas skull.

Hjärnans ohälsa i siffror

Alla drabbas av hjärnans diagnoser.
Är det inte vi själva, så är det någon
i familjen. Eller en vän.

25 000

Varje år får cirka 25 000 personer
i Sverige en stroke.

46 %

46 procent av alla pågående sjukskrivningar
utgörs av psykiatriska diagnoser.

35 000

35 000 personer uppskattas ha
diagnosen schizofreni.

150 000

Cirka 150 000 personer beräknas
ha en demenssjukdom.

1/4

Uppskattningsvis drabbas var fjärde person och vart
tionde barn före puberteten av ett ångestsyndrom.

1,5 miljon

Ungefär 1,5 miljon personer beräknas ha migrän.
Cirka 130 000 av dem är barn och ungdomar.

5–7 %

Fem till sju procent av alla barn och ungdomar och
tre procent av alla vuxna beräknas ha ADHD.

20 000

Drygt 20 000 personer har diagnosen MS.

1 500

Varje år tar cirka 1 500 människor sitt liv.
Omkring 50 av dem är barn och ungdomar.

1–2 %

Cirka 1–2 procent av alla barn och
vuxna beräknas ha autism.

80 000

Över 80 000 personer har diagnosen epilepsi,
av dem är cirka 12 000 barn och ungdomar.

700 000

Runt 700 000 personer beräknas
ha en depression.

General- sekreteraren har ordet

”Tack vare era gåvor och ert engagemang blev också 2023 ett rekordår då vi tog ett kliv framåt mot vår vision. Det är genom att bidra till forskning som vi kan förändra livet för ännu fler människor.”

Foto: Juliana Wolf Garindo

Stress är en sund och naturlig del av att vara människa. Men utan utrymme för vila och återhämtning kan hjärnan ta skada. 2023 var ett år då vi utmanades av flera olika stressmoment. Krig och oroligheter i Ukraina och Gaza skapade en känsla av maktlöshet och sorg. Inflation som drabbade den egna plånboken var en utmaning för många i Sverige. I en stressad omvärld kan det ibland vara svårt att hitta plats för att samtidigt vila i den hoppfulla utveckling som sker. Något som är en kraftsamling för mig är de snabba framsteg som har gjorts för hjärnforskningen under året.

Tack vare flera hundra tusen givare lyckades vi samla in ett rekordstort belopp till svensk hjärnforskning 2023. Det visar hur närvarande hjärnans sjukdomar och diagnoser är i mångas liv, så även i mitt. Vi alla utgör en folkrörelse av berörda som vill se bättre behandlingar och botemedel för de som står oss nära. Eller som bara önskar ett mer hjärnmedvetet samhälle där alla barn ska ha rätt till en fungerande skolgång, eller där ingen ska behöva bli sjukskriven på grund av stressrelaterad psykisk ohälsa. Hjärnans sjukdomar och diagnoser står för 22 procent av den totala sjukdomsburden i Sverige, men den statliga forskningsfinansieringen motsvarar inte det. Det är en av anledningarna till att vi behöver organisera oss för hjärnan tillsammans. Under 2023 delade Hjärnfonden ut 134,1 miljoner kronor till framstående forskning inom bland annat Alzheimers sjukdom, ALS, depression, Parkinsons sjukdom, och den alltid så viktiga grundforskning som ofta utgör en katalysator för framtidens forskningsgenombrott.

Hjärnan är inte bara ett medicinskt problem. Jag är övertygad om att flera samhällsproblem skulle kunna mötas genom en större förståelse för hur hjärnan fungerar och genom att bättre tillvarata forskningsinsikter. Ökad satsning på forskning och innovationer inom flera fält möjliggör en bättre framtid för våra hjärnor, och för Sverige. Det är en av anledningarna till att vi har satsat på att utveckla en avdelning som hanterar både forskningsfrågor och samhällsfrågor inom Hjärnfonden. I linje med den ambitionen tog vi också fram en rapport, *En plan för hjärnan*, som ska ligga till grund för på vilket sätt ett mer hållbart och hjärnvänligt samhälle kan utformas. Efter positiv respons från flera politiker är vår förhoppning att regeringen ska ta vidare arbetet.

En av våra mest lästa artiklar på Hjärnfondens webb handlar om tidiga tecken på Alzheimers sjukdom. Det visar vad många av er söker mer kunskap om. 2023 gjorde vi en enkätundersökning om allmänhetens kunskap om Alzheimers sjukdom som visade att kunskapen generellt är låg. Få kände till tidiga tecken, och en majoritet visste inte vart de skulle vända sig om de nu kände igen tecknen. Resultatet av det är att många inte får den tidiga diagnos som är så viktig för att få till en så bra vårdplan som möjligt. En annan aspekt är just hjärnforskningen. För inom Alzheimers sjukdom står vi inför ett paradigmskifte – det handlar om revolutionerande nya metoder som underlättar tidig diagnos och behandling som kan bromsa sjukdomsutvecklingen. Framsteg som Hjärnfonden har varit med och finansierat. För att verkligen kunna binda samman forskningen med samhällsutmaningarna i nästa skede, anordnade vi under året ett internationellt webinarium tillsammans med European Brain Council (EBC).

Under det diskuterades det hur den svenska vården ska kunna ta sig an de här nya framstegen. Sammantaget visar det här just hur viktigt det är att öka kunskapen om hjärnans diagnoser – från den enskilda som drabbas, till vården och vidare till beslutsfattarna.

Hjärnfonden fortsatte att öka med fler medarbetare under året, samtidigt som vi har effektiviserat organisationen och utvecklats digitalt för att vara mer formbara inför kommande utmaningar. Lika plastisk som vår hjärna är behöver vi som organisation vara för att följa en snabb tillväxt. Det ska i sin tur gå hand i hand med att följa upp allt vi gör och tydligt redovisa den effekt som vi skapar. För mig och mina medarbetare handlar det om att alltid sätta hjärnan på agendan, och fortsätta framåt.

Hjärnfonden arbetar för ett samhälle där alla hjärnor når sin fulla potential, fria från sjukdomar. Tack vare era gåvor och ert engagemang blev också 2023 ett rekordår då vi tog ett kliv framåt mot den visionen. Det är genom att bidra till forskning som vi kan förändra livet för ännu fler människor.

Anna Hemlin
Generalsekreterare Hjärnfonden

FRAMÅTI

Så här arbetar Hjärnfonden

Hjärnfonden arbetar med insamling och finansiering av hjärnforskning, samt kunskapsspridning och samhällsförändring för ett hjärnkunnigare samhälle där alla hjärnor når sin fulla potential.

Foto: Johnér Bildbyrå

Insamling

Insamlade medel – en förutsättning för bidrag till revolutionerande forskning

Hjärnfondens verksamhet finansieras helt och hållet av gåvor från privatpersoner och företag. En välfungerande och framgångsrik insamling är en förutsättning för att Hjärnfonden ska uppnå missionen – stärka högkvalitativ svensk hjärnforskning, verka för ett hjärnmedvetet samhälle och öka individens kunskap om hjärnan. Och behovet är stort. Hjärnans sjukdomar och diagnoser drabbar många – de utgör 22 procent av den totala sjukdomsburden i Sverige. Hjärnfonden är därför stolta över att i dag vara en av Sveriges snabbast växande insamlingsorganisationer. Vi följer en ambitiös plan med mål för 2028, och har under 2023 arbetat aktivt i utvecklingen av en tillväxtstrategi med syfte att öka insamlingen inom flera områden.

Hjärnfondens insamling sker genom postala och digitala aktiviteter, donationer, månadsgivare, testamenten, egna insamlare och partnersamarbeten. Tack vare den postala rekryteringen fick Hjärnfonden cirka 111 500 nya givare under 2023. Det är det högsta antalet sedan Hjärnfondens start och en ökning med närmare 34 procent sedan året innan. Genom att ständigt testa och utveckla olika brevvätskicks mäter vi resultat i life-time-value och ROI (return on investment). För varje krona vi lägger ut i vårt postala insamlingsarbete riktat till våra befintliga givare får vi cirka fyra kronor tillbaka.

Trots att 2023 var ett år som fortsatt präglades av en orolig omvärld med väpnade konflikter och lågkonjunktur var många villiga att stödja Hjärnfonden och svensk hjärnforskning. Hjärnfonden kunde, genom över en miljon gåvor från närmare 400 000 givare, totalt samla in över 294,5 miljoner kronor till livsviktig forskning och kunskapsspridning om hjärnan. Vi vill skicka ett stort tack alla privatpersoner, företag och organisationer som ger sitt stöd.

Skolloppet

För fjärde året i rad anordnade Team Rynkeby Skolloppet som sedan 2020 görs till förmån för Hjärnfonden Barn, en del av Hjärnfonden. Genom mikrosponsoravtal samlade 116 727 elever in 3 588 250 kronor till forskning om barnhjärnan.

Skolloppet är ett motions- och välgörenhetslopp, där skolelever från hela Norden springer till förmån för andra barn. Varje år drabbas tusentals svenska barn av någon form av hjärnsjukdom eller hjärnskada, ibland så svåra att livet inte går att rädda. Elever som deltar i Skolloppet kan välja att ingå ett mikrosponsoravtal med familj, vänner

och lokala företag. Dessa uppmanas att skänka ett mindre belopp per varv eller kilometer som den enskilda eleven springer i samband med Skolloppet. Pengarna betalas in till Team Rynkeby Fonden som donerar insamlade medel till Hjärnfonden Barn. Medverkande skolor och lärare får också tillgång till särskilt utformat läro- och lektionsmaterial för att öka elevernas kunskap om hjärnan och dess diagnoser och sjukdomar.

Testamenten

Testamentsgåvor utgör ett mycket viktigt bidrag till svensk hjärnforskning. Under 2023 inkom närmare 60 miljoner kronor i testamentsgåvor till Hjärnfonden.

Hjärnfonden genomförde en enkätundersökning (2021) om allmänhetens inställning till att skriva testamente. Den visade en ökning jämfört med 2019 bland dem som helt säkert (från 11 procent till 16 procent) och troligen (från 33 procent till 38 procent) kommer att skriva testamente. Därför är det av vikt att underlätta för personer som är intresserade av att upprätta ett testamente och stödja hjärnforskningen genom Hjärnfonden. Området för testamenten är därmed en viktig investering för framtida gåvor.

Stöd från Postkodlotteriet

Som förmånstagare till Postkodlotteriet mottog Hjärnfonden 16 miljoner kronor under 2023. Pengar som bland annat gick till utdelning av stipendier till framtidens hjärnforskare. Hjärnfonden skickar ett stort tack till alla lottköpare som genom Postkodlotteriet bidrar med ett livsviktigt bidrag till svensk hjärnforskning.

Insamling i siffror

- Hjärnfonden fick in närmare 4 000 nya månadsgivare under 2023.
- Vid årets slut hade Hjärnfonden över 28 600 aktiva månadsgivare.
- Hjärnfondens mest långtgående givare har skänkt 50 kronor i månaden sedan oktober 1996.
- Mellan Hjärnfondens yngsta och äldsta månadsgivare skiljer det 85 år.

Hjärnfondens givare och insamlare

Under 2023 startades 2862 egna insamlingar där människor genom sitt personliga engagemang samlade in pengar till Hjärnfonden. En folkrörelse som är viktig för hjärnan.

Victoria Sandsjoe och Lotta Svenneling

Det började med en ryckning i höger tumme. Ett tag senare spred sig en svaghet i kroppen och Victoria, som var en duktig friidrottare, fick allt svårare att få armar och ben att hänga med när hon sprang på löparbanorna. Victoria var bara 21 år gammal när hon fick diagnosen ALS. Det gör henne till en av de yngsta ALS-patienterna i Sverige. Tillsammans med sin mamma har hon startat en insamling hos Hjärnfonden för att stötta forskning och sprida kunskap om sjukdomen. Det går inte att bli frisk från ALS. Bromsande läkemedel finns som kan lindra vissa symtom, men forskningen har långt kvar.

– I början var döden det enda jag tänkte på. Med ALS kom döden som skulle vara slutet på allt och det fanns ingenting att göra åt det. Men med tiden har jag smält tanken. Livet går att leva ändå, trots ALS. Det blir bara lite annorlunda.

Victoria och hennes mamma Lotta har startat en insamling hos Hjärnfonden för att samla in pengar till forskningen om ALS. I skrivande stund har insamlingen nått över 832 000 kronor, och insamlingssidan svämmar över av kärleksfulla kommentarer från både vänner och från helt obekanta främlingar. Men från början var det inte helt självklart för Victoria att prata om sin diagnos.

– När vi klev ut från läkarrummet dagen då Victoria fick diagnosen kände jag direkt en total maktlöshet och bottenlös sorg, berättar mamma Lotta. Vad kan jag göra

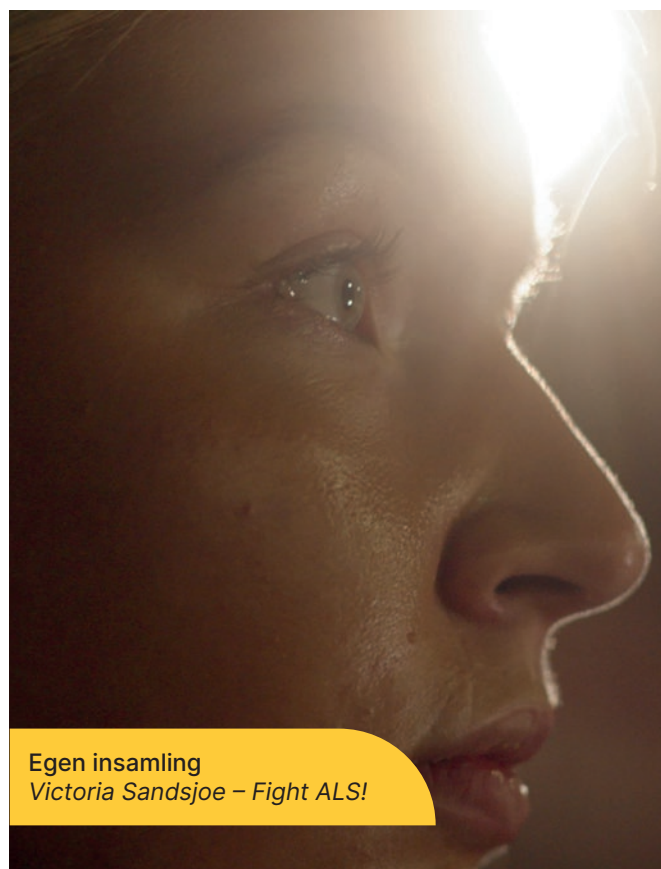
för att ”rädda” Victoria? Jag började tidigt prata om en insamling för att försöka få in mer pengar till forskningen men Victoria ville inte göra det de första åren.

– Nej, bekräftar Victoria. Jag kände att det här är mitt liv och jag vill inte enbart blir förknippad med den här diagnosen. Men när ALS fick en allt större plats i media började jag känna mig redo att prata om det. Så vi öppnade en insamling hos Hjärnfonden i samband med min första intervju i media och den rasslade i gång direkt! Jag blir verkligen varm i hjärtat av att så många människor runt omkring som inte ens känner mig vill vara med och bidra till forskningen.

Vad hoppas ni att de insamlade pengarna ska kunna göra för nytta?

– Jag hoppas självklart på ett botemedel för ALS, säger Victoria. Vi bidrar så mycket vi kan till forskningen och så får vi se vad det leder till. Bättre bromsmediciner vore bra.

– Det känns så viktigt att få vara med och sprida kunskap om ALS. Forskningen är så oerhört beroende av privata insamlingsalternativ, därför skänker det oss så mycket hopp och glädje, till oss som lever närmast den som är drabbad när insamlingen går så bra. Vi är så tacksamma, avslutar Lotta.

Egen insamling
Victoria Sandsjoe – Fight ALS!

Foto: Marcus Gustavsson

”Jag hoppas självklart på ett botemedel för ALS”

Johanna Bösseborn

Johanna Bösseborns son Gustav var en glad och lekfull liten kille. Men när han var åtta år förändrades allt och sjukdomen han burit på sedan han föddes fick honom att förlora allt. Johanna driver insamlingen *Världens bästa Gustav* för att stötta forskningen om barnhjärnan.

De första åren i förskolan och förskoleklassen gick strålande och Gustav lärde sig snabbt att läsa och räkna. Han hade många kompisar. Men i ettan förändrades något och Gustav fick plötsligt svårt att läsa, följa regler och leka med kompisar. Han gick vilse, kunde inte längre följa enkla instruktioner, reagerade knappt på sitt namn och det verkade som att han backade i utvecklingen. Gustav fick komma till en neurolog, flera olika tester gjordes och när svaren från magnetröntgen kom stod det klart vad som var fel i Gustavs hjärna.

– Det var den 20 november 2020. Jag minns dagen glasklart. Läkaren berättade om sjukdomen som vår son hade. Adrenoleukodystrofi, en fortskridande sjukdom som skadar nervsystemet. Och han berättade att Gustav inte kommer att överleva. Att vi förmodligen har mellan två och fem år kvar med honom. Vår värld gick sönder.

Idag har Gustav hunnit fylla 11 år. Han sitter i rullstol och behöver hjälp med allt. Johanna vet inte hur medveten han är om omvärlden. Ganska direkt efter att Gustav fått diagnosen föddes idén att starta en insamling för att stötta forskningen.

– Jag kände att jag måste försöka göra något, hjälpa till på något vis. Att starta en insamling var ett enkelt sätt att känna sig nyttig. Vi kommer ju inte hinna hjälpa Gustav, för honom har det gått alldeles för långt. Men för andra barn. Och jag vill prata mer om vikten av att forska på mindre vanliga sjukdomar.

I skrivande stund är insamlingen uppe i över 479 000 kronor. November 2023 hade familjen en insamlingskväll i Svennevads kyrka där både gåvor och kärlek strömmade in från familj och vänner, men även från okända människor och företag som skänkte stora summor.

Egen insamling
Världens bästa Gustav

Foto: Privat

”Du spralliga, levnadsglada lilla pojk. Inte trodde vi att din överaktivitet, din impulsivitet och din okoncentration kunde härledas till den värsta av sjukdomar.”

Ohlssons

Ohlssons är en av Hjärnfondens mest lojala företags-givare. Varje år sedan 2018 har de valt att skänka en julgåva till hjärnforskningen.

– Vi har valt att ersätta den traditionella julgåvan till personalen med en gåva till hjärnforskningen. Det blir någonting så mycket mer varaktigt och som gör större skillnad. Vi ser också att det uppskattas av de anställda, berättar Sara von Platen, kommunikator på Ohlssons.

Ohlssons var från början ett litet familjeföretag, grundat i Landskrona, som nu vuxit till en stor koncern med över 800 anställda. De erbjuder helhetslösningar inom miljö- och avfallshantering, spol- och rörteknik, entreprenad och transport.

Totalt har Ohlssons skänkt nära 500 000 kronor till forskningen om hjärnan.

– Vårt engagemang har rötter i Ohlssons historia och värderingar. Att skänka en julgåva till hjärnforskningen handlar inte bara om att ta ansvar som företag utan också om att vi tror på att vi kan förbättra livet för väldigt många.

Varför har ni valt att stötta just hjärnforskning?

– Hjärnan är så central i våra liv. Alla diagnoser som drabbar hjärnan, allt från psykisk ohälsa till svåra kroniska sjukdomar, berör oss alla på olika sätt. Våra anställda

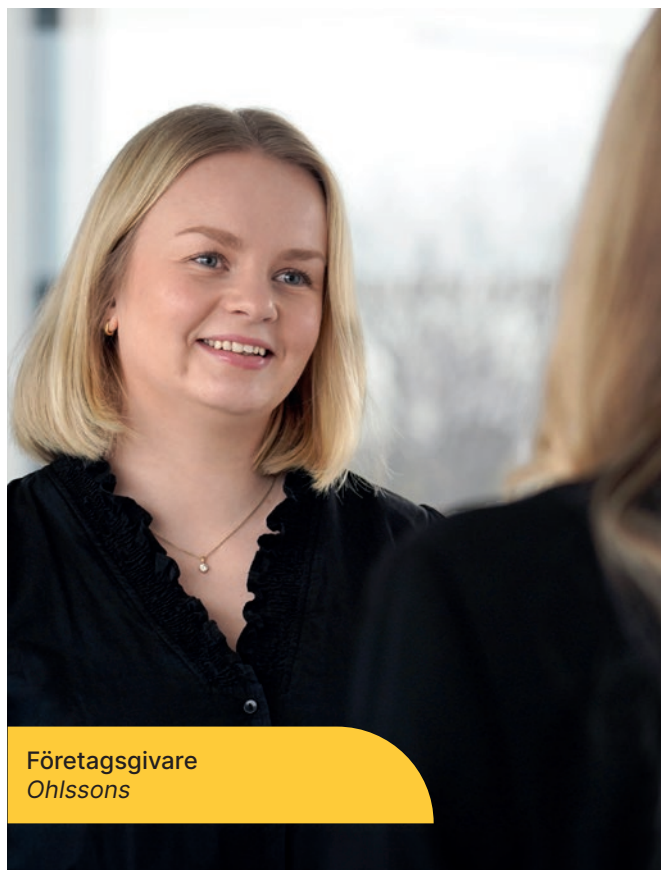
och deras familjer, kunder, samarbetspartners och leverantörer. Genom att skänka en julgåva till just hjärnforskning så hoppas vi kunna förbättra livet för många.

Hur lyfter ni ut engagemanget till era anställda och kunder?

– Vi märker att många är stolta över att Ohlssons engagerar sig. Det är viktigt för oss att prata om vårt stöd till hjärnforskningen i både interna kanaler som nyhetsbrevet till våra medarbetare, och i externa kanaler som sociala medieplattformar, hemsidan och när vi presenterar oss för nya kunder.

Vad hoppas ni att ert stöd ska göra för nytta?

– Vi vill kunna bidra till nya upptäckter, innovativa lösningar samt en ökad medvetenhet och förståelse för hjärnans alla diagnoser. Och vi vill förbättra livet för alla som på ett eller annat sätt är påverkade av hjärnans sjukdomar.

Företagsgivare
Ohlssons

Foto: Märta Bylow

”Vi vill kunna bidra till nya upptäckter, innovativa lösningar samt en ökad medvetenhet och förståelse...”

Mattsons Minnesstiftelse

Donatorsprogram

Mattsons Minnesstiftelse är en av de privata aktörer som stödjer hjärnforskning genom Hjärnfondens donatorsprogram. Donatorsprogrammet är en unik möjlighet för givaren att under en längre tid stödja och följa ett utvalt forskningsprojekt. Stiftelsen bildades genom en donation i byggmästare John Mattsons testamente efter att ett av familjen Mattsons barn skadades i en trafikolycka.

– Johan var 7,5 år och var ute och cyklade med sin kompis. Alldeles för långt från hemmet. De var på andra sidan järnvägen. Pojkarna skulle korsa järnvägsövergången, men tåget kom, berättar Kerstin Skarne, storasyster till Johan och engagerad i stiftelsen.

Föräldrarna kände att de ville göra något för andra som också drabbats av trafikolyckor. När Byggmästare John Mattson gick bort i slutet av 1990-talet donerade han alltså en stor summa pengar så att stiftelsen Anna-Stina och John Mattsons Minnesstiftelse för sonen Johan kunde bildas.

Stiftelsens ändamål är att främja vård av ungdomar i Sverige som blivit handikappade genom trafikskador i syfte att genom ekonomiskt stöd till sådan ungdom och närstående som har vård om dem, ge möjlighet till meningsfylld fritid och rekreation. Stiftelsen kan även lämna bidrag till medicinsk forskning inom området neurologi i syfte att ge förutsättning att motarbeta verkningarna av trafikskador.

När vi träffar stiftelsen har de precis haft en lång dag med forskare som kommit och presenterat sina projekt för dem. Stiftelsen stödjer just nu tre olika forskningsprojekt och i Hjärnfondens donatorsprogram ingår att forskarna kommer och presenterar sitt arbete och berättar om de senaste framstegen en gång per år.

– Det är en väldigt fin bredd på projekten, vi har haft en inspirerande dag här, säger Mårten Risling som är senior professor på Karolinska Institutet och som själv har forskat om trauman på nervsystemet i många år. Nu är han ledamot och rådgivare i stiftelsen.

Som delaktig i donatorsprogrammet väljer du en diagnos eller ett forskningsområde som du känner stort engagemang för. I samråd med Hjärnfondens Vetenskapliga nämnds experter diskuterar ni möjligheterna inom det område som intresserar just dig. Nämnden hjälper dig att plocka fram ett eller flera lovande forskningsprojekt som behöver finansiering.

– Donatorsprogrammet är ett bra sätt att stödja den forskning man är intresserad av. De kan vara svårt för oss inom stiftelsen att prioritera projekten och då får man bra hjälp, säger Kerstin Skarne och fortsätter.

– Det är så många som är berörda av hjärnans sjukdomar. Att träffa forskarna som vi stöttar genom stiftelsen känns fint. Även forskarna själva vittnar ofta om hur inspirerande det är att få träffa anslagsgivarna på det här sättet.

– Att få ansikten på dem som faktiskt ger en penga gör ju också att det blir mer än bara en transaktion. Det blir en relation och en motivation, säger Mårten Risling.

”Att träffa forskarna som vi stöttar genom stiftelsen känns fint”

BIODRAi

Högkvalitativ hjärnforskning

Hjärnforskning räddar liv och stärker samhället. Men hjärnans skador, sjukdomar och funktionsnedsättningar står fortfarande för den största sjukdomsörden i Sverige. När vi lägger kraft bakom forskning kan vi förändra livet för fler. Nu är det hjärnans tur.

Idag lever många med sjukdom, skada och funktionsnedsättning med koppling till hjärnan och nervsystemet. Samtidigt vet vi för lite om hjärnan och nervsystemets grundläggande funktioner för nå full potential, som individ och samhälle. Under de senaste trettio åren har det gjorts stora framsteg inom hjärnforskningen och det är tydligt att forskning leder till resultat som tar oss framåt.

Inom det medicinska området har forskningen lett till en bättre förståelse för de underliggande biologiska mekanismerna vid ett flertal sjukdomar, skador och funktionsnedsättningar; till exempel MS, Parkinsons sjukdom, beroende och schizofreni. Nya behandlingar som är till nytta för många patienter har introducerats för till exempel MS, stroke, bipolär sjukdom, epilepsi och migrän. Trots de medicinska framsteg som skett finns det fortfarande mycket kvar att göra för att fler ska kunna leva mer och längre. Många befintliga behandlingar bromsar endast sjukdomsförloppen eller minskar symtomen, och fungerar inte heller för alla patienter. För att komma vidare och faktiskt förebygga och bota sjukdomar behöver vi förstå mer om hur hjärnan och nervsystemet fungerar, grundorsakerna till ohälsa och sjukdom som drabbar hjärnan och hur vi bäst förebygger att de uppkommer. Det behövs också satsas på förbättrade diagnosmetoder på flera områden samt tas fram och implementeras nya behandlingar.

Hjärnforskning är avgörande för vår hälsa, vårt välbefinnande och samhället i stort. Den hjälper oss att bättre förstå hur den mänskliga hjärnan och nervsystemet fungerar. Det är avgörande för att kunna förebygga och bota hjärnans sjukdomar men också för att öka medvetenheten om hur vi och vårt samhälle som helhet kan agera och organiseras. Hjärnforskning kan utöver att bota sjukdomar till exempel hjälpa oss att skapa medvetenhet för våra känslor, vårt beteende och hur vi tar beslut. Det kan få konsekvenser inom andra viktiga områden som till exempel psykologi, sociologi och juridik. Hjärnforskning kan också leda till ny kunskap om sådant

som inlärning och minne, vilket kan förbättra utbildning och leda till framsteg som driver den tekniska utvecklingen framåt.

För att göra skillnad för fler behöver hjärnforskningen mer resurser och bättre förutsättningar, samtidigt som det krävs en större förmåga att använda forskningsframgångar ute i olika verksamheter där de kan göra nytta.

För att fler forskningsframgångar skall komma patienter och samhälle till nytta arbetar Hjärnfonden för att stärka högkvalitativ hjärnforskning i Sverige.

Vårt antagande är att högkvalitativ hjärnforskning på sikt bidrar till att främja välbefinnande och hälsa och att förebygga och bota de sjukdomar, skador och funktionsnedsättningar som hjärnan drabbas av samt att bidra till en positiv samhällsutveckling inom till exempel teknik och psykologi.

Därför finansierar vi grundforskning och klinisk forskning om hjärnan och andra delar av nervsystemet genom att dela ut stipendier och bidrag. Vårt mål är att väsentligt öka utdelningen till svensk hjärnforskning.

Vi sprider också kunskap om hjärnforskning till olika intressenter för att bidra till ett hjärnmedvetet samhälle. Vi tillhandahåller faktabaserade underlag och policyförslag till beslutsfattare på regional- och nationell nivå inom högre utbildning, och inom forskning och hälso- och sjukvård. Det gör vi för att förbättra förutsättningarna för svensk hjärnforskning och för att fler forskningsframgångar ska kunna implementeras i praktiken. En förutsättning för att högkvalitativ forskning ska produceras och forskningsframgångarna ska nå ut till patienter, användare och samhället i stort, är ett engagemang från flera håll. Vårt tillvägagångssätt är därför att samverka med individer, organisationer, företag och civilsamhälle för att öka intresset och gemensamt driva frågorna framåt.

Utdelade medel till forskningsprojekt

2023 delade Hjärnfonden ut över 134,1 miljoner kronor till hjärnforskning i Sverige. En ökning med cirka 70 procent sedan 2018.

Under våren beslutade Hjärnfonden att dela ut medel till 95 forskningsprojekt vid landets universitet och högskolor. 41 forskare fick ta emot ettåriga bidrag, 40 forskare fick ta emot tvååriga bidrag och 14 forskare fick ta emot treåriga bidrag. Varje år delar Hjärnfonden ut postdoktorala stipendier som en satsning på framtidens hjärnforskare i Sverige. Stipendierna är forskare som nyligen har avlagt sin doktorsexamen och stipendiet utgörs av 300 000 kronor per år under två års tid. 2023 beslutades det att dela ut stipendium till tio forskare, en summa på totalt sex miljoner kronor.

Postdoktorala stipendier till framtidens hjärnforskare

Varje år delar Hjärnfonden ut postdoktorala stipendier som en satsning på framtidens hjärnforskare i Sverige. Stipendierna är forskare som nyligen avlagt doktors-examen och stipendiet utgörs av 300 000 kronor per år under två års tid. 2023 beslutade Hjärnfonden att dela ut sex miljoner kronor till tio hjärnforskare som forskar inom bland annat Alzheimers sjukdom, autism, Parkinsons sjukdom och hjärntumör.

För många forskare kan stipendiet vara en förutsättning för att kunna fortsätta med sin forskning. Flera av tidigare stipendiater har etablerat egna forskargrupper och fått professurer inom svenska lärosäten. Utdelningen möjliggörs av Postkodlotteriet och deras lottköpare.

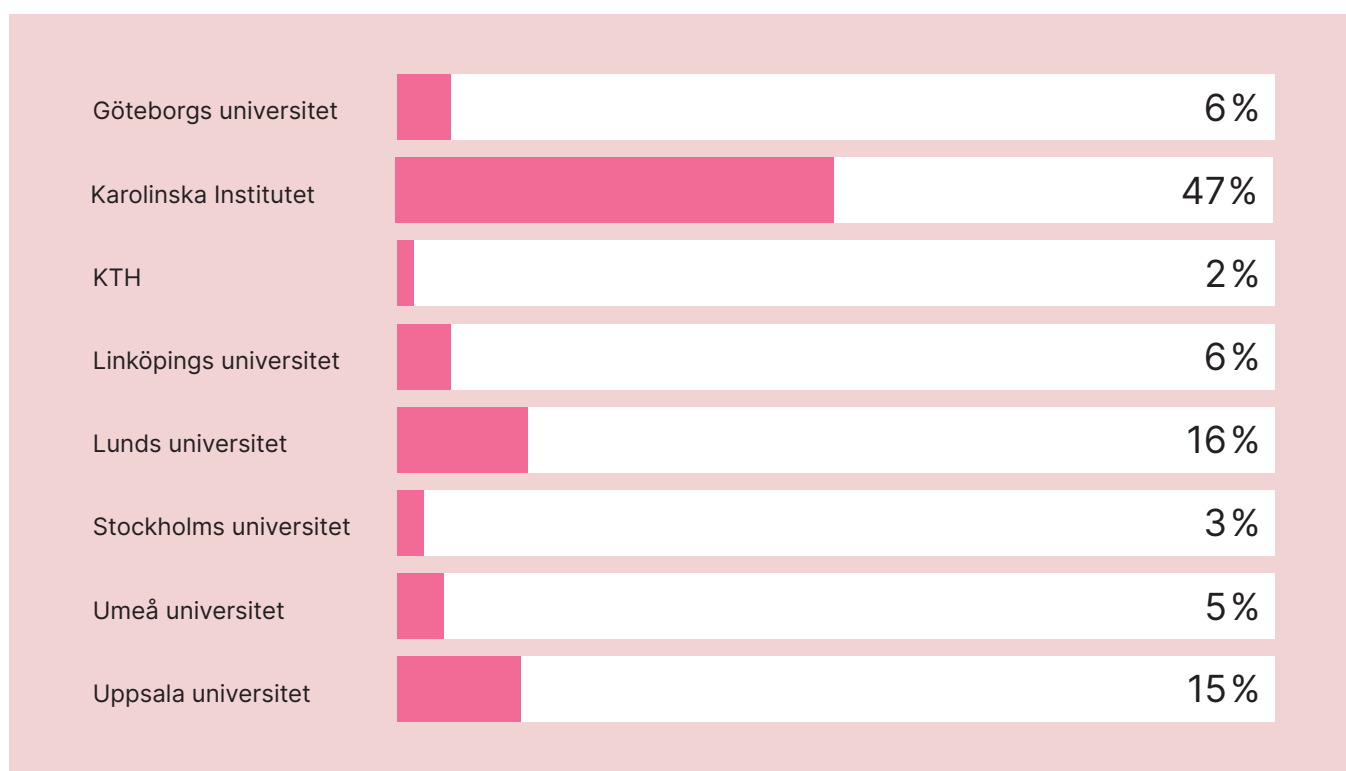
Så går det till

Varje år utlyser Hjärnfonden forskningsbidrag och postdoktorala stipendium. Det genererar hundratals kvalificerade ansökningar från forskare runt om i Sverige. Antalet beviljade forskningsbidrag och stipendium styrs av summan insamlade medel och Vetenskapliga nämndens kvalitetskrav samt godkännande.

Vetenskapliga nämnden består av 24 av landets främsta forskare inom neurovetenskap. Tillsammans representerar de Sveriges sex större medicinska fakulteter. Vetenskapliga nämnden gör gemensamt en sakkunnig, oberoende och kollegial granskning och bedömning av det forskningsprojekt som varje ansökan gäller. Nämndens viktigaste uppgift är att granska alla ansökningar och tilldela de allra bästa forskarna inom sitt område Hjärnfondens årliga forskningsbidrag och stipendier.

Alla forskningsprojekt redovisas och granskas av en anställd på Hjärnfonden med kunskap och erfarenhet inom hjärnforskning för att säkerställa att projektet utförts enligt forskningsplan i ansökan. Anvisningar för vetenskaplig och ekonomisk redovisning finns på Hjärnfondens hemsida. I strävan att förbättra förutsättningarna för ännu mer framgångsrik hjärnforskning i Sverige intensifierar Hjärnfonden sitt arbete för att kunna dela ut mer medel, påverka statens fördelning av forskningsmedel och ställa ännu högre kvalitetskrav på forskningen.

Fördelning till lärosäten

Ted Ebendal – 30 år med Hjärnfonden

En hyllning till Ted Ebendal, professor emeritus vid Uppsala universitet och avgående sekreterare för Hjärnfondens Vetenskapliga nämnd.

Det är med stor tacksamhet och värme Hjärnfonden vill hylla Ted Ebendal, vars outtröttliga engagemang och hängivenhet har lämnat bestående avtryck inom organisationen. Under tre decennier har han varit en drivande kraft inom Hjärnfonden, först som ledamot och sedan som sekreterare i Hjärnfondens Vetenskapliga nämnd. Ted har också arbetat länge med granskning av ekonomiska och vetenskapliga redovisningar gällande forskningsbidrag och postdoktorala stipendier samt varit ett viktigt stöd till Hjärnfondens kontor i frågor gällande forskningsprojekt och administration av forskningsstödet.

Arbetet med forskningsstödet

När de postdoktorala stipendierna utlystes första gången 1995 fick tio nydisputerade hjärnforskare stöd för att forska året därpå. Under denna tid var Hjärnfondens initiativtagare Lennart Widén från Karolinska Institutet sekreterare i Vetenskapliga nämnden som då bestod av 27 ledamöter, professorer från landets olika lärosäten. 1999 tog Ted Ebendal över uppdraget som sekreterare. Under många år delades stipendierna ut under festliga former i Uppsala eller Stockholm. Som han säger själv:

– Jag minns så tydligt alla trevliga stipendiefester där jag presenterades som ”Hjärnfondens ständiga sekreterare” av dåvarande ordförande Kjell-Olof Feldt. Ja, även det ständiga har ett slut, säger Ted Ebendal.

Under 2000-talet blev forskningsbidragen en allt viktigare stödform från Hjärnfonden till svensk neuroforskning. Likaså det speciella donatorsprogrammet samt möjligheten att kunna ge flerårsbidrag till framgångsrika projekt.

En viktig del av svensk hjärnforskning

Ted Ebendals arbete och engagemang för svensk hjärnforskning har bidragit till att forma Hjärnfondens riktning. Hans insatser har inte bara gynnat forskningen, men även de människor som drabbas av hjärnsjukdomar och deras anhöriga.

Cecilia Lundberg är ordförande för Hjärnfondens Vetenskapliga nämnd och har arbetat tillsammans med Ted under många år.

– Ted Ebendal har en stor trovärdighet, är en väl respekterad, mycket vänlig, pålitlig och kunnig person. En viktig del av svensk hjärnforskning, säger Cecilia

Hon fortsätter:

– Ted är också en klok och vänlig själ med stor integritet och mycket kunskap som står för så mycket kontinuitet hos Hjärnfonden. Han är en förebild och det har varit ett stort nöje att arbeta med honom.

– Vi är oerhört tacksamma för Teds bidrag till Hjärnfonden. Hans engagemang och hängivenhet kommer att fortsätta inspirera oss.

Tack Ted Ebendal, för ditt ärofyllda uppdrag. Din gärning kommer att leva vidare.

Foto: Fredrik Hjerling

Exempel på forskningsframgångar finansierade av Hjärnfonden 2023

Forskningsbidrag som Hjärnfonden delar ut idag ger ofta effekt flera år senare. Här följer exempel på vetenskapliga publikationer från 2023 där Hjärnfonden står som finansiär.

Stroke

Utveckling av nya behandlingar av stroke, Göteborgs och Lunds universitet

En effektiv behandling för flertalet stokedrabbade – även de som i dag inte hinner få vård inom de första timmarna. Det är målet med en experimentell metod som med stor framgång prövats i en internationell studie ledd från Göteborgs universitet.

Vid en stroke uppstår skador till följd av minskat blodflöde till delar av hjärnan, vilket snabbt leder till nervcellsbortfall som påverkar stora delar av hjärnans enorma nätverk av nervceller. Detta kan leda till funktionsförluster som förlamning, känselnedsättning, syn- och talsvårigheter. Idag finns inga godkända läkemedel som förbättrar eller återställer funktionerna efter en stroke, förutom propplösande behandling i den akuta fasen. I studien har forskarna testat en experimentell strokebehandling på möss. Genom att via näsdroppar ge möss en molekyl, komplementpeptiden C3a, såg forskarna snabbare och bättre återhämtning efter stroke, framför allt vad gäller motorisk funktion, jämfört med möss som fick näsdroppar med placebo.

Behandlingen inleddes först sju dygn efter insjuknandet. I en tänkt framtid skulle därmed de flesta strokepatienter kunna inkluderas, även de som inte når vården i tid eller som av andra skäl inte är hjälpta av propplösande läkemedel (trombolys) eller mekanisk propputdragning via

blodkärl (trombektomi). Undersökningar med magnetkamera visade också att behandlingen med C3a-peptid bidrog till nybildning av kopplingar mellan nervceller i mössens hjärnor. Resultaten visar att det finns en stor potential för betydande förbättring för patienter som behandlas i ett senare skede efter stroke.

Ett annat internationellt forskarteam, lett från Lunds universitet, har visat lovande resultat i möss och råttor som behandlats med en annan typ av molekyl som blockerar en så kallad metabotrop glutamatreceptor (mGluR5), en receptor som reglerar kommunikationen i hjärnans nervcellsnätverk. Försöksdjuren behandlades med molekylen två dagar efter att de drabbats av stroke, det vill säga när skadan var utvecklad och funktionsförlusten maximal. Resultaten visade på övergående behandlingseffekt redan efter 30 minuter, men det krävdes flera veckors behandling för att den skulle vara bestående.

Forskarna i Lund hoppas att dessa resultat i framtiden ska kunna leda till en klinisk behandling som kan sättas in ett par dagar efter att en stroke inträffat. Kombinerad med rehabiliteringsträning kan detta på sikt bli en ny lovande behandling.

Foto: Johnér Bildbyrå

Alkoholberoende

Vikten av mag-tarm-hormoner för alkoholberoende, Göteborgs universitet

I en studie från Göteborgs universitet mer än halverades alkoholintaget hos råttor som gavs semaglutid, ett läkemedel som används mot typ-2 diabetes och fetma. Substansen semaglutid är en så kallad GLP-1-analog, som imiterar effekterna i kroppen av hormonet GLP-1. Den har på senare tid varit i blickpunkten som ett läkemedel med dubbla användningsområden. Under namnet Ozempic är substansen godkänd för patienter med diabetes typ 2. Men den har även visat sig kunna bidra till viktminskning och är godkänd mot fetma under namnet Wegovy.

Intresset är stort för att testa framtida användningsområden för semaglutid. Detta på grund av den effekt som substansen visat sig ha mot olika beroendeproblem.

Forskarna vid Göteborgs universitet prövade att ge semaglutid till råttor som tränats att dricka alkohol. De behandlade råttorna drack då mindre än hälften så mycket som en kontrollgrupp som inte fått semaglutid. Dessutom höll denna konsumtionsdämpning i sig även vid simulerade återfall. Forskarna bedömer att det är mycket sannolikt att resultaten går att överföra till människor. Visserligen är det skillnad på försöksdjur och människor som man måste ta hänsyn till. I det här fallet finns tidigare studier på människa, där äldre versioner av diabetesläkemedel som

påverkar effekten av GLP-1 visat på minskat alkoholintag för personer med både alkoholberoende och fetma.

I studien undersöktes också varför läkemedlet minskade alkoholdrickandet. En del av studien som gjordes med möss visade hur semaglutid påverkar hjärnans belöningssystem. Alkohol aktiverar hjärnans belöningssystem vilket leder till att dopamin frisätts. Hos mössen blockerades denna process av läkemedlet vilket kan tyda på att den belönande effekten av alkohol uteblev eller minskade.

När det gäller alkoholberoende varierar effekten av dagens läkemedel och andra behandlingsmetoder från person till person. Det behövs därför fler alternativ, och innan det här läkemedlet kan användas vid alkoholberoende krävs kliniska studier.

Lewykroppssjukdom

Förbättrad diagnostik av neurodegenerativa sjukdomar, Lunds universitet

Forskare vid Lunds universitet har visat att det går att identifiera Lewykroppssjukdom innan symtomen bryter ut. Resultaten kan leda till bättre diagnostik och möjlighet att utveckla läkemedel mot sjukdomen.

Lewykroppssjukdom är ett samlingsnamn för Lewykroppsdemens och Parkinsons sjukdom. Den förra börjar med kognitiva nedsättningar, den senare med rörelsesvårigheter. Båda tillstånden beror på att proteinet alfa-synuklein felveckas i hjärnan. När detta händer klumpar proteinet ihop sig och bildar så kallade Lewykroppar, vilket skadar nervcellerna.

Cirka 20 000 svenskar har Parkinsons sjukdom och Lewykroppsdemens är den näst vanligaste neurodegenerativa sjukdomen efter Alzheimers sjukdom. Det har tidigare inte varit möjligt att ta reda på om en person hade Lewykroppar i hjärnan, förrän vid en eventuell obduktion. Nu har forskarna utvecklat en metod där man med ett ryggvätskeprov kan identifiera det felveckade proteinet och därmed upptäcka sjukdomen innan symtom uppstår.

Forskargruppen visade i en studie med drygt 1100 deltagare som initialt varken hade kognitiva nedsättningar eller rörelsesvårigheter att nästan tio procent hade Lewykroppar enligt ryggvätskeprovet. Av dessa hade ungefär hälften utvecklat Parkinsons sjukdom eller Lewykroppsdemens efter åtta år. De som inte hade Lewykroppar drabbades inte av sjukdomarna.

Ett annat intressant fynd var också att Lewykroppar var starkt förknippade med nedsatt luktsinne, redan innan andra symtom utvecklas.

Nu arbetar forskarna med att, precis som för Alzheimers sjukdom – kunna utveckla ett blodprov även för Lewykroppssjukdom.

Förhoppningen är att i framtiden kunna diagnostisera och bromsa utvecklingen av både Parkinsons sjukdom och Lewykroppsdemens betydligt tidigare än förut, vilket kan få stora positiva konsekvenser för sjukdomsförloppen.

Multipl Skleros (MS)

Genetiska biomarkörer för risk och svårighetsgrad av MS, Karolinska Institutet

Forskare vid bland annat Karolinska Institutet har identifierat den första MS-genvarianten som kan kopplas till sjukdomens svårighetsgrad. Upptäckten öppnar upp för nya behandlingar.

MS är en kronisk inflammatorisk sjukdom i det centrala nervsystemet, det vill säga hjärnan och ryggmärgen. Vid MS angriper det egna immunförsvaret strukturer i hjärnan. Sjukdomen ger ofta skovvisa symtom i form av bland annat känselrubbingar, trötthet, svårigheter att gå och hålla balansen.

Tidigare forskning har identifierat genvarianter som bidrar till risken att få MS. Gemensamt för nästan alla de genvarianterna är att de är aktiva i immunförsvaret. Men de riskfaktorerna förklarar inte den stora variationen i sjukdomens svårighetsgrad.

Den nya genetiska kartläggningen pekar på en ny genvariant som just ökar sjukdomens svårighetsgrad. Genvarianten som ger svårare MS verkar påverka mekanismer i hjärnan och ryggmärgen, till skillnad från de gener som ökar risken att utveckla MS.

Fynden tyder på att dagens antiinflammatoriska standardbehandlingar kan behöva kompletteras med läkemedel som skyddar nervsystemet.

Antikroppar mot ett vanligt virus kan orsaka MS Detaljerad karaktärisering av immunceller vid MS med fokus på EBV, Karolinska Institutet

Epstein-Barr-virus (EBV) infekterar de flesta människor tidigt i livet och stannar sedan kvar i kroppen, vanligen utan att orsaka symtom. Det finns en koppling mellan EBV och den neurologiska sjukdomen multipl skleros (MS) men vilka mekanismer som gör att det bidrar till MS är inte känt.

Nu har forskare vid Karolinska Institutet upptäckt att vissa antikroppar mot Epstein-Barr-viruset, som normalt bekämpar infektionen, av misstag kan rikta sig mot hjärnan och ryggmärgen och orsaka skada.

Forskarna analyserade blodprover från personer med MS och friska individer. De fann att antikroppar som binder till ett visst protein i Epstein-Barr-viruset också kan binda till ett liknande protein i hjärnan och ryggmärgen.

Antikropparna återfanns hos cirka 23 procent av MS-patienterna och sju procent av kontrollpersonerna. Forskarna tror att de felriktade antikropparna kan skada nervsystemet och orsaka MS-symtom som problem med balans, rörlighet och trötthet. Att antikropparna inte fanns hos alla MS-patienter som ingick i studien belyser den stora variation som finns mellan olika patienter och att en mer individanpassad behandling behövs.

Cirka 20 000 svenskar lever med MS och av dem är 70 procent kvinnor. Det finns inga behandlingar som botar MS idag, men det finns ett antal läkemedel som bromsar sjukdomens utveckling.

Sömn

Mekanismer för hur en ohälsosam kost försämrar människors sömn och hjärnhälsa, Uppsala universitet

En studie från Uppsala universitet visar att ohälsosam mat med högre mängd mättat fett och socker kan ha en negativ påverkan på djupsömnen.

I studien undersöktes hur en ohälsosam kost, som innehöll högre mängder mättat fett och socker samt mer processad mat, påverkade sömnen i jämförelse med en hälsosammare kost.

I studien deltog 15 friska normalviktiga unga män. Deltagarna fick i slumpmässig ordning äta en mer nyttig kost, samt en onyttigare kost. Varje kost åts i en veckas tid, samtidigt som deltagarnas sömn-, aktivitets- och måltidsscheman kontrollerades på individnivå. När veckan var slut undersöktes deltagarna i ett sömnlaboratorium.

Studien visar att deltagarna sov lika länge med båda kostalternativen. Det gällde både under tiden de höll en diet, och kort efter att de hade avslutat den. De tillbringade också lika lång tid i olika sömnstadier oavsett kost.

Däremot såg forskarna att djupsömnen var ytligare när deltagarna hade ätit onyttig mat, jämfört med efter den nyttigare maten. Den effekten höll i sig även en andra natt, efter att deltagarna hade avslutat respektive kost och då i stället åt en identisk kost. Djupsömn är en viktig del av sömncykeln och anses vara mer återställande och viktig för kroppens och hjärnans funktion. Resultatet innebär att den återhämtande kvaliteten på sömnen försämrades efter att man ätit en onyttig kost.

ALS

Klinisk och translationell forskning om ALS-nya mål för behandling, Umeå universitet

ALS, amyotrofisk lateralskleros, är namnet på en grupp neurodegenerativa sjukdomar där de nervceller i hjärnan, hjärnstammen och ryggmärgen som kontrollerar musklerna dör. Det leder i sin tur till muskelförtvinning och förlamning.

Nu har forskare i Umeå visat att en unik typ av muskelfiber i ögats muskler inte förtvinar och dör. Den här typen av muskelfiber till och med ökar i andel i förhållande till andra muskelfibrer som inte är lika motståndskraftiga vid ALS.

Forskare har tidigare kunnat se att de motorneuron som styr ögonmusklerna är motståndskraftiga mot ALS. Det gör att ALS-patienter som tappat talförmågan kan använda ögonrörelser och via datorer kommunicera med omvärlden.

En ökad kunskap om vilka mekanismer ögats unika muskelfibrer, och de nervceller som styr dem, använder sig av kan öppna upp för nya möjligheter att påverka de nervceller och muskler som förtvinar vid ALS. På sikt kan det bidra till nya behandlingssätt av den obotliga sjukdomen.

Stress

Nätverk som styr belöning och beroende, Karolinska Institutet

Forskare vid Karolinska Institutet har identifierat en grupp nervceller i hjärnan som är involverade i att skapa negativa känslor och långvarig stress hos möss. Det har tidigare varit okänt vilka nätverk i hjärnan som ger upphov till negativa känslor, så kallad aversion, och långvariga stress-tillstånd. Nu har forskarna kunnat kartlägga en specifik nervcellsbanan hos möss som utgår från hypotalamus och som styr negativa känslotillstånd. I studien använde forskarna flera avancerade tekniker, bland annat optogenetik, en metod som bygger på en kombination av genetisk modifiering och ljus för att kontrollera specifika händelser i utvalda celler. Enskilda nervceller i hjärnan modifieras med en gen som producerar ett ljuskänsligt protein. De celler som modifierats kan därefter genom ljuspåverkan, slås av eller på som en strömbrytare.

I det här fallet aktiverade forskarna den aktuella nervcellsbanan då mössen gick in i ett specifikt rum. Mössen

började snart undvika rummet, trots att det egentligen inte fanns någonting där, ett tecken på att mössen upplevde obehagskänslor.

Att nu förstå vilken typ av nervcell som styr aversion ökar möjligheten att förstå hur negativa signaler i hjärnan skapas. Det öppnar för helt nya läkemedelsbehandlingar av exempelvis depression. Forskarna gjorde också en annan intressant upptäckt; De här nervcellerna har receptorer för östrogen vilket skulle kunna förklara varför kvinnor som grupp är mer stresskänsliga än män. När han- och honmöss utsattes för samma milda störningsmoment utvecklade honmössen långvarigt stresstillstånd, medan hanmössen inte påverkades i samma utsträckning. Det är sedan länge känt att ångest och depression är vanligare hos kvinnor än hos män, men det har inte funnits någon biologisk förklaring till det. Nu har forskarna funnit en mekanism som åtminstone kan förklara könsskillnaderna hos möss.

Stamcellsbehandling av Parkinsons sjukdom

Malin Parmar, professor i cellulär neurovetenskap vid Lunds universitet

Stamcellstransplantation som behandling av patienter med Parkinsons sjukdom är på väg att blir verklighet. I februari 2023 inleddes en klinisk studie och behandlingen testades för första gången på en patient vid Skånes universitetssjukhus. Om studien utfaller väl kan den revolutionera behandlingen av Parkinsons sjukdom.

Hjärnan har en mycket begränsad förmåga att bilda nya nervceller vilket gör att många sjukdomar i hjärnan som beror på att nervcellerna bryts ner inte kan botas. Parkinsons sjukdom beror på att de nervceller som producerar dopamin försvinner. Dopamin har stor betydelse för hjärnans styrning av kroppsrörelserna och när de här nervcellerna försvinner försämras möjligheten att kontrollera kroppens rörelser. Det resulterar i flera av symtomen vid Parkinsons sjukdom som skakningar, darrningar, muskelstelhet och sämre balans. Idag går det inte att bota Parkinsons sjukdom, det finns bara symptomlindrande läkemedel som ersätter förlusten av dopamin, men dessa behandlingar blir över tid mindre effektiva och orsakar besvärliga biverkningar.

Vid universitetet i Lund finns en lång tradition av att utveckla nya metoder för att reparera en skadad hjärna. En sådan metod är att använda stamceller. Stamceller är ursprunget till andra celler i vår kropp och de egenskaper

som primärt utmärker dem är att de obegränsat kan dela sig och har potential att mogna ut till andra celltyper. Forskarna i Lund har tagit fram metoder där man i laboratoriet kan styra stamceller att mogna ut till dopamin-celler som kan användas vid transplantation.

Malin Parmar, professor i cellulär neurovetenskap vid Lunds universitet, som leder projektet STEM-PD där man nu lyckats styra om stamceller till att bli förstadiet till dopaminproducerande nervceller. De här cellerna ska transplanteras in i hjärnan på patienter med Parkinsons sjukdom. I februari 2023 startade de första försöken på människor där åtta Parkinsonpatienter får nya dopaminproducerande nervceller. Målet är att ta fram en engångsbehandling som kan bromsa sjukdomens effekter livet ut och projektet beskrivs som en revolutionerande milstolpe i forskningen kring Parkinsons sjukdom.

– Hela forskningsfältet med transplantation av stamceller är revolutionerande i sig med flera kliniska försök inledda. Just den här kliniska studien är en av de första stamcellsbehandlingarna för Parkinson som testas. För Parkinsons sjukdom hoppas vi att den här behandlingen kan återuppbygga hjärnan på ett sätt som dagens läkemedel, L-dopa till exempel, inte gör.

”Stödet från Hjärnfonden har varit väldigt viktigt, framför allt i de tidiga experimentella studierna”

Malin Parmar
Professor, Lunds universitet

Foto: Tove Smeds, Lunds universitet

– Nu gör vi denna första så kallade fas 1/2a-studie, det är en säkerhetsstudie med åtta patienter. Får vi bra utfall i dessa försök kommer vi att kunna gå vidare mot att utveckla ett läkemedel i samarbete med Novo Nordisk. Ska man vara realistisk så kan det nog ta upp emot tio år innan behandlingen finns ute på kliniken, dels för att vi ska igenom både fas 2 och 3 samt att effekten av att transplantera stamceller tar lång tid så varje fas blir väldigt utdragen, säger Malin Parmar.

Vilken roll har stödet från Hjärnfonden haft i att den här behandlingen kunnat tas fram?

– Stödet från Hjärnfonden har varit väldigt viktigt, framför allt i de tidiga experimentella studierna. Allt vi lär oss nu bygger på tidigare forskning där vi studerat hur nervcellerna byggs upp och fungerar i den plats i hjärnan där de ska utföra sin funktion. Vi startade upp de här studierna för tio år sedan så de resultat vi ser idag är ju egentligen inte ett genombrott, det är många genombrott under lång tid. En tidig milstolpe var när vi lyckades styra stamcellerna till exakt den celltyp vi vill ersätta. Vi behövde också förstå vad det är som gör att de ”kopplar upp sig” till det övriga nervsystemet och börjar fungera på sin nya plats. Teknikutvecklingen som görs nu är oerhört viktig för att

vi ska kunna studera den biologiska utvecklingen av de här cellerna och hur de agerar.

De viktigaste resultaten från tidigare prekliniska studier är att:

- De transplanterade STEM-PD-cellerna kan överleva på lång sikt i hjärnan hos råttor, där de mognar till dopaminproducerande nervceller som skapar synapser med värdhjärnans nervceller.
- De transplanterade STEM-PD-cellerna kan förbättra de motoriska bristerna i djurmodeller av Parkinsons sjukdom, vilket indikerar en potential att förbättra dopaminrelaterade motoriska symtom hos patienter.
- Stora säkerhetsstudier på råttor med STEM-PD-celler har visat att cellerna är säkra; de har stannat kvar under lång tid på transplantationsstället utan några tecken på spridning till andra ställen i kroppen, det finns inga tecken på farliga biverkningar och ingen tumörbildning.

Kort om STEM-PD

STEM-PD är en humant embryonalt stamcells-baserad dopamin-nervcell-produkt som är utformad för att ersätta de celler som går förlorade vid Parkinsons sjukdom. Detta är den första studien av detta slag i Europa. STEM-PD-studien är en säkerhetsstudie där cellerna testas på människor för första gången. Åtta patienter ingår i studien och de första fyra har transplanterats under våren 2023.

Dessförinnan har cellerna genomgått mycket rigorösa prekliniska säkerhets- och effekttester i djurmodeller. Testningen har granskats och godkänts av flera instanser bland annat Etikprövningsnämnden och Läkemedelsverket som ansvarar för läkemedelsregleringen i Sverige.

Skånes universitetssjukhus i Lund är klinisk sponsor för studien och den plats där all transplantationskirurgi kommer att utföras. STEM-PD bygger på en lång historia av liknande arbete vid sjukhuset och Lunds universitet.

Huvudmålet med studien är att utvärdera behandlingens säkerhet och genomförbarhet. Det primära resultatet av studien är inriktat på övervakning av biverkningar under de första 12 månaderna efter transplantationen. Sekundära resultat kommer att utvärdera eventuella kliniska fördelar med behandlingen, bedömda med kliniska skattningsskalor och neuroradiologiska tekniker 12–36 månader efter transplantationen.

För att säkerställa högsta möjliga säkerhetsnivå har forskarna bakom STEM-PD-produkten utfört rigorösa prekliniska djurexperiment med exakt de STEM-PD-celler som transplanteras till deltagare i den kliniska prövningen.

Hjärnfondens stipendiater

Patricia Hägglund,
Umeå universitet
Stipendiat

Årligen drabbas över 23 000 svenskar av stroke och mer än 50 procent av dem uppskattas förlora förmågan att svälja rätt – de får dysfagi. De flesta studier om dysfagi efter stroke är dock över två decennium gamla och avspeglar inte dagens moderna strokevård. Likaså saknas det idag kunskap om behandling för att förbättra sväljfunktionen efter stroke. Det vill Patricia Hägglund ändra på.

Hon vill öka kunskapen om hur sväljfunktionen kan drabbas efter ett stroke både i det akuta skedet och på längre sikt. Patricia vill även undersöka risken för lunginflammation och död vid nedsatt sväljförmåga. För att minska komplikationer som lunginflammation och undernäring vill hon bland annat undersöka om en ny träningsmetod som syftar till att återskapa nerv- och muskelfunktion i ansikte, mun och svalg, kan förbättra sväljningsfysiologin. Om vården kan förbättras vid omhändertagandet av personer med dysfagi efter stroke kan det påverka såväl den enskilda personen, närstående och belastningen på vård och samhälle.

Vad innebär det här stipendiet för dig?

– Jag är så oerhört tacksam för stipendiet. Att bli tilldelad Hjärnfondens postdoktorala stipendium möjliggör mer tid för mig att genomföra mitt forskningsprojekt och ökar dess genomförbarhet. Stipendiet gör det även möjligt för mig att etablera en egen självständig forskningslinje och forskningsgrupp, samt ger ökade möjligheter till ett framtida universitetslektorat och docenturmeritering.

Maximilian Tufvesson Alm,
University College Cork, Irland
Stipendiat

Maximilian Tufvesson Alm vill undersöka hur magtarmkanalen kan påverka psykisk ohälsa genom hormonet LEAP2. Det är ett relativt nyupptäckt hormon som han i preliminära studier visat har en stark påverkan på signaleringen i hjärnan och på beteende. Eftersom LEAP2 primärt produceras i tarmen vill han även titta på hur LEAP2 påverkas av diet och mag-tarmbakterier och hur det i sin tur påverkar vår mentala hälsa, som depression och ångest.

Det är sedan tidigare känt att LEAP2 är starkt kopplat till aptit och kan påverkas av diet. Hans forskning kan leda till bättre förståelse hur diet och psykisk ohälsa är sammanlänkade och förklara fenomen som stressätande och hur det uppstår. I förlängningen kan det leda till nya behandlingsmetoder för depression och ångest generellt och speciellt riktade mot patienter som också stress-äter mycket.

Vad betyder det här stipendiet för dig?

– Att bli tilldelad Hjärnfondens postdoktorala stipendium möjliggör att jag kan fortsätta arbeta med att förstå hjärnan och psykisk ohälsa samtidigt som jag kan fortsätta växa som forskare. Denna möjlighet betyder enormt mycket för mig och jag hoppas att detta i slutändan kan leda till att vi är ett steg närmre att förstå hjärnan.

Hjärnor som når sin fulla potential

Hjärnfonden vill att varje människa och varje hjärna, får plats och tar plats. Hur kan vi som individer på bästa sätt hantera det samhälle vi lever i? Våra hjärnor utmanas ständigt – hur ser vi till att vi kan dra nytta av vår formbara hjärna? Hjärnfondens mål är att alla hjärnor ska kunna nå sin fulla potential.

Vår hjärna spelar en allt större roll i våra liv och utmanas samtidigt mer än någonsin. Att leva i vårt moderna samhälle innebär att ta in stora mängder information, använda teknik i stor omfattning, utföra flera uppgifter samtidigt och lösa komplexa problem. Detta ställer höga krav på hjärnan och kan leda till överbelastning och mental trötthet. Vår livsstil har bidragit till ökade stressnivåer, minskade möjligheter till fysisk aktivitet, ökad exponering för blått ljus, social isolering och en ökad kognitiv belastning. Detta har också visat sig påverka det allmänna välbefinnandet och hjärnhälsan negativt. Dessutom ökar risken för sjukdom såsom ångest, depression, stressrelaterade sjukdomar och hjärtsjukdom.

Hur ska vi kunna leva och inte bara överleva under dessa förutsättningar? Hur kan vi som individer på bästa sätt hantera, stress i vardagen och klara arbete och livspussel? Förebygga fysisk och psykisk ohälsa, och samtidigt använda vår hjärnkapacitet för att vara vårt bästa jag utifrån våra unika förutsättningar? För att nå vår fulla potential med bibehållen hjärnhälsa krävs ökad kunskap hos individer om hur vi ska agera utifrån våra hjärnors behov, möjligheter och förutsättningar. Det krävs också ökad kunskap om hur vi bemöter och agerar gentemot varandra. Det finns ett stort kunskapsglapp, men det finns också stor brist på stöd och information – speciellt till personer som lever med en hjärndiagnos och deras anhöriga. För att bidra till att stärka människors förmåga att nå hälsa, välbefinnande och sin fulla potential arbetar Hjärnfonden med att öka individens kunskap om hjärnan och verka för ett hjärnmedvetet samhälle. Vi arbetar inom fyra områden; fakta, råd och stöd, livsstilsförändringar och förändring av normer och attityder.

Våra antaganden är att fakta är en av byggstenarna för förändring hos individ och samhälle, samt att råd och stöd bidrar till en mer fungerande vardag för drabbade och anhöriga. Vi antar också att ökad kunskap och förståelse är viktiga delar för att minska stigma och förändra normer och attityder. Vi tror också att vi når våra mål snabbare och bättre om vi gör förändringsarbetet tillsammans med andra.

Därför sprider vi fakta om forskningsframgångar, hjärnan och nervsystemets funktion, skador och funktionsnedsättningar och ger råd och stöd till de som berörs av hjärnans diagnoser. Vi uppmuntrar till livsstilsförändringar för hjärnans skull, och angriper normer och attityder eftersom vi lever i ett samhälle som inte tar hänsyn till hjärnans alla olikheter.

För att alla ska få tillgång till kunskap och stöd krävs ett stort engagemang från flera håll. Vår strategi är därför att samverka och engagera, stärka och utbilda enskilda individer och samtidigt uppmuntra dem att sprida kunskapen vidare.

Våra mål är att fler personer har ökad kunskap om hjärnan och hjärnans diagnoser, att fler personer genomför beteende- och livsstilsförändringar som gynnar välbefinnande och hjärnhälsa, och att fler blir bemötta med respekt och förståelse, oavsett hjärna.

Hjärnfondens hemsida

Genom att öka kunskapen om hjärnan kan fler drabbade och närstående lära sig mer om specifika sjukdomar och diagnoser och vad man kan göra för att skapa en bättre fungerande vardag. Ökad kunskap hos allmänheten och andra grupper som arbetar nära personer med diagnoser är också viktigt för att öka förståelsen och möjliggöra specifika anpassningar.

Vi ökar individens kunskap om hjärnan och verkar för ett hjärnmedvetet samhälle genom nyhetsbrev, brevutskick, sociala medier och i fysiska möten med människor. En annan viktig kunskapsspridande kanal är webbsidan som uppdateras och utvecklas löpande. Under 2023 hade Hjärnfondens hemsida totalt över 1,79 miljoner unika besökare.

Alla familjer drabbas någon gång i livet av hjärnans ohälsa. Som drabbad av en hjärnrelaterad diagnos eller som närstående till en person som drabbats av en skada,

sjukdom eller funktionsnedsättning i hjärnan vill man veta mer. Ofta är behovet av kunskap om diagnosen, förståelse för att leva med den och information om rättigheter till samhällsinsatser stort.

De fem mest besökta sidorna 2023 var:

1. ADHD/ADD hos vuxna – 140 183 visningar
2. Ge en minnesgåva – 132 240 visningar
3. 8 varningssignaler på ohälsosam stress – 124 112 visningar
4. Vanliga symtom och varningssignaler på Alzheimers sjukdom – 86 719 visningar
5. Minnesord vid begravning – 79 262 visningar

Vi har också fortsatt arbetet med vad vi kallar diagnosnav – sidor som samlar fakta, artiklar och personliga berättelser kring specifika diagnoser.

Sociala kanaler

En viktig katalysator för kunskap och en växande folkrörelse för hjärnan är Hjärnfondens sociala kanaler som under 2023 växte med över 17 000 nya följare. På Instagram och Facebook publicerades närmare 320 inlägg, innehållande information, tips och råd. Även om Hjärnfonden står som avsändare i kanalerna agerar följare och givare medproducenter genom möjligheten att dela sina egna berättelser i inlägg och kommentarer. Ett engagemang som kan ge både stöd och minska ensamhet för andra som befinner sig i liknande situation.

Hjärnfonden har under flera år haft egna Facebook-grupper som samlar drabbade och närstående inom områden som Alzheimers sjukdom, stress och depression. Den populäraste, "Alzheimers sjukdom – Hjärnfondens grupp för närstående", samlar idag närmare 2 500 personer och växer varje år. Genom gruppen får medlemmarna möjlighet att ställa frågor, ge tips och råd, dela med sig av erfarenheter eller finnas för varandra i glädje och sorg.

I en tidigare gjord enkätundersökning i gruppen (2021) angav 70 procent av de svarande att de upplever att deras vardagssituation förbättrats genom att vara med i gruppen. Drygt 17 procent uppgav att deras vardagssituation förbättrats mycket och cirka 54 procent att den har förbättrats lite genom att vara med i gruppen. Ungefär 33 procent uppgav att gruppen gör att de känner sig mindre ensamma.

Röster från sociala kanaler

– Efter en utmattningsdiagnos så blev jag ensam efter en smärtsam separation – så kan verkligen relatera. Tack för att ni tar upp ett viktigt ämne.

Kommentar på inlägg om ofrivillig ensamhet

– Tack för ert engagemang och att ni lyfter fram och möjliggör upprättelse och hjälp samt arbetar för framtida förbättringar för tjejer och kvinnor som bygger på kunskap och ger förståelse för olikheter som kan leda till bättre bemötande och ett ansvar för samhället att erbjuda rätt resurser och spara människoliv.

Kommentar på inlägg om ojämliketer mellan killar och tjejer vid diagnostisering av ADHD

– Jag tror jag prickade in alla punkter för nio år sen när jag fick utmattningssyndrom. Jobbar fortfarande bara 50 procent efter så lång tid. Var rädda om er.

Kommentar på inlägg om åtta varningssignaler vid ohälsosam stress

– Fick min diagnos Bipolär sjukdom typ 2 i feb 2020. Det var en lättnad kan jag säga. Efter många års osunt leverne, djupa depressioner, social fobi osv så var diagnosen min räddning.

Kommentar på inlägg med personlig berättelse om bipolär sjukdom

– När man satt som anhörig uppe sena nätter, full av förtvivlan och med känslan av ensamhet, fanns alltid gruppen 24-7.

Inlägg från Facebookgruppen "Alzheimers sjukdom – Hjärnfondens grupp för närstående"

Hjärnhälsa

En frisk och välmående hjärna är en förutsättning för ett långt och meningsfullt liv. Vår hälsa, livskvalitet och välbefinnande är beroende av hjärnans hälsa. Det finns många studier som tyder på att olika livsstilsfaktorer är förknippade med positiv påverkan på hjärnan och i vissa fall minskar risken att utveckla en del hjärnsjukdomar. Det här är ett område där intresset hos allmänheten är stort men där många saknar kunskapen som i mångt och mycket är otillgänglig för enskilda individer.

Hjärnfonden vill tillmötesgå behoven av kunskap, information, stöd, motivation och inspiration till livsstilsförändringar som ökar hjärnhälsan. Med stöd av syskonen Sixten och Inger Norheds stiftelse driver Hjärnfonden därför sedan 2022 projektet Livsstilsförändringar för ett längre liv med ökat välbefinnande. Projektet löper över tre år.

Syftet med projektet är att öka individens hälsa och välbefinnande genom att sprida kunskap och inspirera till att individer genomför livsstils- och beteendeförändringar som påverkar hjärnan positivt. Det övergripande målet med projektet är att synliggöra, engagera och sprida kunskap om hur våra levnadsvanor påverkar vår hjärna. Målet är också att identifiera och genomföra aktiviteter som utgår från olika målgruppers behov och därmed förbättra deras hjärnhälsa, öka deras välbefinnande och möjlighet att nå sin fulla potential.

Under 2023 har projektet samlat in fakta om hur faktorer som exempelvis fysisk aktivitet, sömn, ensamhet/sociala kontakter, kost, mentala aktiviteter och stress påverkar hjärnan. Kunskapen har sammanfattats i ett trettiotal artiklar som finns tillgängliga på Hjärnfondens webbplats. Vi har också börjat kartlägga vilka grupper som kan ha störst nytta av en förändrad livsstil. I tillägg har vi identifierat ett antal riskfaktorer som kan påverka hjärnan negativt och startat en studie som syftar till att ange hur stor andel av sjukdomsbördan som kan tillskrivas olika riskfaktorer.

Syskonen Inger och Sixten Norheds stiftelse

Sixten Norhed startade redan som 13-åring företaget Nominet och hans syster Inger arbetade också på företaget. 2012 bildades Syskonen Inger och Sixten Norheds stiftelse med syfte att främja välfärd åt anställda på Nominet och forskning, t.ex om demenssjukdomar och ingenjör- och entreprenörskap. Den ska också främja utbildning, ungdomsverksamhet, idrott, kultur och liknande aktiviteter av allmännyttig karaktär, företrädesvis i Jönköpings län.

Håkan Roos, ledamot i stiftelsens styrelse berättar om varför de vill stödja Hjärnfonden och det här projektet.

– Det finns många bottnar. En del är hur Inger och Sixten skötte sitt företag. De hade ett väldigt stort engagemang för sina anställda och var måna om att de anställda skulle ha det bra, det var en röd tråd i deras arbete.

Sen arbetade både Sixten och Inger upp i en väldigt hög ålder och det bidrar till vårt intresse för vad som händer när man blir äldre, bland annat demenssjukdomar.

En annan del är att det i släkten finns ett stort engagemang för folkhälsa, friskvård och psykisk ohälsa. Alla de bitarna faller på plats i det här projektet.

Det handlar också om hur vi i stiftelsen tar oss an saker. Vi har ett samhälle som till stora delar är väldigt bra. Men det finns bitar som man kan göra annorlunda för att göra det ännu bättre. Och de försöker vi identifiera och göra något åt. Vi är därför väldigt glada och tacksamma för samarbetet med Hjärnfonden i det här arbetet.

Stiftelsen har också, via Hjärnfondens donatorsprogram, bidragit till Miia Kivipeltos forskning om prevention, tidig diagnos och behandling av kognitiv svikt, demens och Alzheimers sjukdom. Miia Kivipelto är professor i klinisk geriatrik vid Karolinska Institutet, Centrum för Alzheimer-forskning samt läkare och FoU chef för Tema Inflammation och Åldrande på Karolinska Universitetssjukhuset.

Hennes forskningsgrupp har tidigare tagit fram FINGER-konceptet som livsstilsprojektet bland annat grundar sig i. Namnet illustrerar de fem faktorer, eller 'fingrar', som man kan påverka: mentala aktiviteter, sociala aktiviteter, fysisk aktivitet, hälsosam kost och att kontrollera kardiovaskulära faktorer som blodtryck, kolesterol och blodsocker. Genom att aktivera alla "fingrar" varje dag kan man förbättra kognitiv funktion och minska risken för kognitiv försämring.

Nu undersöker forskningsgruppen effekterna av att kombinera FINGER-metoden med läkemedel.

– Det här är ett projekt som stämmer mycket väl mot stiftelsens syfte. Vi tycker Miia Kivipeltos multifaktoriella approach är väldigt positiv. Dels att se hur man kan förbättra för den som redan har en demenssjukdom, dels vad man kan göra för att förebygga sjukdomen i form av sociala aktiviteter, fysisk träning, mental stimulering och medicinering. Att se till alla delarna är viktigt. Vi tycker det är speciellt värdefullt att hon sammanflätar livsstilsfaktorer med medicinering. Många förespråkar det ena eller det andra men vi tror att båda delarna behövs, säger Håkan Roos.

Ett hjärnmedvetet samhälle

Hjärnan är det viktigaste för människan, men människan har inte byggt ett samhälle för hjärnan. Ett faktum som många är smärtsamt medvetna om. Vi arbetar för ett hjärnmedvetet samhälle där alla får plats och tar plats.

Tänk om alla hade kunskap och insikt om vad som var bra för hjärnan och gemensamt kunde bygga ett samhälle där vi möttes på lika villkor oavsett hjärna. Där vi inte är nöjda när någon når de lägsta kunskapskraven i skolan och utbildningssystemet, utan faktiskt ser varje individs möjligheter att nå sin fulla potential. Där skolpersonal har både kunskap och förutsättningar att arbeta efter varje barns, varje hjärnas bästa. Där vi har ett vårdssystem som prioriterar och ser hjärnan som en helhet, och en omsorg som ser varje individs behov. Arbetsvillkor som är anpassade efter hjärnan och arbetsplatser där hjärnan trivs eftersom ledning och chefer har kunskap om hur vi bäst skapar en hjärnvänlig arbetsplats. Stadsplanering som tydligare uppmuntrar social samvaro, fysisk rörelse, kreativitet och fritidsaktiviteter där alla kan delta utifrån sina förutsättningar. Ett samhälle som möjliggör för människor, med de styrkor och svagheter de har, att från födsel och till döden få utvecklas och blomstra. Att få använda sin fulla potential.

Idag ökar den psykiska ohälsan i vårt samhälle och kryper ner i åldrarna, ett stort antal barn får inte rätt stöd i skolan, många människor blir sjuka av osunda arbetsplatser och ensamhet är ett allt större problem. När vi blir sjuka är det många som inte heller får det stöd eller den vård som man behöver. Tack vare revolutionerande forskningsframsteg de senaste 30 åren vet vi idag mycket mer om hur hjärnan fungerar, dess förmågor och sjukdomar, men kunskapen i samhället som helhet är fortfarande låg. Möjligheten till ett "hjärnlyft" har aldrig varit bättre.

För att skapa förändring mot ett hjärnmedvetet Sverige arbetar Hjärnfonden med att sprida kunskap och insikter och bidra till samhällsförändring inom fyra områden; fakta, förändring av offentliga system, råd och stöd samt förändring av normer och attityder.

Våra antaganden är att faktabaserad kunskap och insikt är några av byggstenarna till förändring hos individ och samhälle. Vi bedömer att fakta och insiktsgrundande policyförslag kan leda till politiska beslut som bidrar till ett hjärnmedvetet samhälle. Samt att fakta och råd och stöd kan bidra till beteendeförändringar i bland annat skola, arbetsliv och föreningsverksamhet. Vi antar också att ökad kunskap och förståelse är viktiga komponenter för att minska stigma och förändra normer och attityder i samhället. Vi antar även att vi når våra mål snabbare och bättre om vi gör förändringsarbetet tillsammans med andra.

Därför sprider vi fakta om forskningsframgångar, hjärnan och nervsystemets funktion, skador och funktionsnedsättningar till flertalet målgrupper och tillhandahåller faktabaserat underlag och policyförslag till beslutsfattare. Vi erbjuder också fakta och råd och stöd till skola, arbetsplatser och andra gemenskaper i samhället, samt angriper normer och attityder.

Våra mål är att bidra till att fler har kunskap om hjärnan och sprider den vidare till individer och samhälle, samt att Sverige ska ha offentliga system som gynnar välbefinnande och hjärnhälsa. Att skola, arbetsplatser och andra gemenskaper är anpassade utifrån hjärnans bästa och att alla blir bemötta med respekt och förståelse oavsett hjärna.

Men att driva utvecklingen framåt är inget vi gör själva. Det kräver krafttag från hela samhället, enskilda individer, organisationer, offentliga verksamheter och företag. Vår strategi är därför att föra dialog med-, engagera, stärka och utbilda enskilda individer och samhällsaktörer, och samtidigt uppmuntra dem att driva utvecklingen framåt. För att lyckas krävs också samverkan och fler mötesplatser där hjärnans frågor kan diskuteras. Att ingå i samarbeten och partnerskap och samtidigt delta och arrangera möten där hjärnans bästa står i fokus är därför viktigt.

Foto: Erik Hansman

En plan för hjärnan

Hälsa och välbefinnande är ett gemensamt kapital och avgörande för samhällets hållbarhet och utvecklingskraft. Det är uppenbart att det finns betydande utmaningar relaterade till hjärnhälsa och hur det svenska samhället är strukturerat. Dessa utmaningar kräver en ökad hjärnmedvetenhet och åtgärder på politisk nivå som bidrar förbättrad hjärnhälsa genom förändringar av våra offentliga system.

Under 2021 tog Hjärnfonden därför initiativet till att Sverige ska driva en samlad politik för hjärnan och tillsatte en fristående nationell arbetsgrupp för att ta fram ett förslag till en reformagenda för en hjärnplan. Arbetsgruppen leddes av Ing-Marie Wieselgren på uppdrag av Hjärnfonden. Arbetet drevs av flera aktörer från forskarsamhället, politiker och civilsamhälle och hade fokus på vad våra hjärnor behöver. Rapporten färdigställdes 2022 men publicerades inte förrän 2023 på grund av mordet på Ing-Marie Wieselgren i Almedalen. Rapporten *En plan för hjärnan* belyser brett frågan om hur samhället påverkar vår hjärnhälsa och hur samhället skulle behöva agera för att förbättra den. Planen innehåller kapitel som berör bland annat förskola, skola, arbetsliv, socialtjänst, hälso- och sjukvård, forskning, samhällsplanering och civilsamhälle.

Den 31 maj lanserades *En plan för hjärnan* vid ett seminarium i Sveriges riksdag. Värddar för seminariet var socialutskottets ordförande Christian Carlsson (KD) och vice ordförande Fredrik Lundh Sammel (S). Planen presenterades i sin helhet av Katharina Stibrant Sunnerhagen, professor vid Institutionen för neurovetenskap och fysiologi, Göteborgs universitet, och medlem i den nationella arbetsgruppen. Presentationen efterföljdes av ett panelsamtal med fokus på psykisk ohälsa och en hyllning till arbetsgruppens ordförande Ing-Marie Wieselgren. Politiker, sakkunniga från

organisationer, forskare, och representanter från flertalet yrkeskategorier med intresse för hjärnhälsa deltog vid riksdagsseminariet. Totalt närvarade 80 personer.

Vid Almedalsveckan i Visby, den 28 juni, arrangerade Hjärnfonden ytterligare ett seminarium om hjärnplanen med titeln *Tänk om – det behövs en hjärnplan för Sverige*. Syftet med seminariet var att nå ut till en bredare publik, öka medvetenheten kring hjärnans frågor och föra upp dem högre på den politiska agendan. Seminariet hölls i Folkhälsodalen och moderator vid eventet var Göran Häggglund. Panelen bestod av politiker, forskare samt sakkunniga från organisationer och stiftelser. Frågor som om Sverige lever upp till jämlik hjärnhälsa och vilka åtgärder som krävs för att vi ska göra det berördes. Seminariet var välbesökt och intresset stort. Cirka 90–120 personer deltog (samt obestämt antal personer i trädgården) och 885 personer såg eventet live digitalt. Lars Stjernkvist, ordförande i Ing-Marie Wieselgrens stiftelse – Tillsammans för psykisk hälsa, avslutade seminariet med att säga "Det här kan vara stunden vi ser tillbaka på". Vad han syftade på var att den 28 juni, dagen då seminariet anordnades, kan vara den dag då man kom överens om att Sverige behöver en samlad plan för hjärnan. Seminariet har setts digitalt av 55 personer i efterhand.

Arenanätverket

Sedan 2021 har Hjärnfonden skapat en mötesplats och ett nätverk för olika samhällsaktörer som är intresserade av hjärnans frågor. Genom möten och diskussioner lyfter vi upp hjärnhälsa på den politiska agendan med förhoppning att skapa positiv förändring av våra offentliga system. Insikter och åsikter från nätverkets träffar används som stöd i Hjärnfondens påverkansarbete kring hjärnans frågor.

Den 9 mars 2023 anordnades ett arenanätverksmöte med titeln *Hur kan svenska patienter få tillgång till nya Alzheimerläkemedel – ett samtal med experter på Alzheimers sjukdom och nya behandlingar*. Syftet med mötet var att föra dialog om de utmaningar Sverige står inför om nya läkemedel mot Alzheimers sjukdom blir godkända i Sverige och verka för kunskapsdelning, ökad medvetenhet och samverkan mellan berörda aktörer. Nya behandlingar för Alzheimers sjukdom väcker hopp men blottar också flaskhalsar i vårdsystemet som behöver adresseras för att jämlik tillgång till nya läkemedel ska bli verklighet för patienter i hela landet.

Nätverksmötet inleddes med presentationer av Anders Wimo och Linus Jönsson, två av landets främsta experter inom demenssjukdomar och hälsoekonomi. Efterföljande dialog berörde behovet av att identifiera patienter som har nytta av behandlingen tidigt, kapacitetsutmaningar i primär och specialistvård, läkemedelskostnader, och vårdens organisation. Representanter från berörda myndigheter, sakkunniga från organisationer, politiker och forskare deltog på mötet.

Alzheimerundersökning

Tre av fem svenskar vet inte vart de ska vända sig för stöd och råd vid tidiga tecken på Alzheimers sjukdom. Det visar en undersökning utförd av Verian för Hjärnfonden som presenterades i november. En annan oroande trend som framkom av undersökningen är att 70 procent av deltagarna inte kunde identifiera fler tidiga tecken på Alzheimer än problem med minnet. Det avslöjar en djupt rotad kunskapsbrist hos svenska folket. Då många är

oroliga för att drabbas av en demenssjukdom, är behovet av ökad kunskap stor.

Det är anmärkningsvärt att kunskapsnivån om Alzheimer är så låg och Hjärnfonden ser därför att kunskapshöjande insatser i form av en nationell informationskampanj är av största vikt för att öka medvetenheten och stödet för demenssjuka och deras anhöriga.

Webbseminarium tillsammans med European Brain Council

Med nya metoder kan Alzheimers sjukdom upptäckas i ett tidigare skede och nya mediciner kommer snart att nå marknaden. Men är det svenska sjukvårdssystemet redo att dra nytta av framgångarna?

Ämnet diskuterades på ett livesänt webbseminarium som Hjärnfonden arrangerade tillsammans med bland andra European Brain Council den 26 september 2023. Bland talarna fanns flera av Sveriges främsta forskare och experter på området. Tillsammans med inbjudna beslutsfattare och intressenter diskuterades nya sätt att se på Alzheimers sjukdom i relation till nya behandlingsalternativ.

Det övergripande syftet med seminariet var, förutom att erbjuda kunskap, att samla fler perspektiv och främja en diskussion som bidrar till ökad medvetenhet och insikter om vad som är en lämplig väg framåt. Exempel på frågor som lyftes var hur flaskhalsarna i vården kan minskas så att fler kan diagnostiseras tidigare, om det behövs ökad nationell finansiering/styrning på området för att minska de regionala skillnaderna samt hur regionerna ser på de stora kostnaderna som nya behandlingar kommer att

medföra. Annat som diskuterades var hur vårdens kvalitetsregister kan utnyttjas bättre för att nya behandlingar ska kunna utvärderas och användas så effektivt som möjligt, samt att allmänkunskapen om tidiga sjukdomstecken behöver öka liksom stödet till drabbade och anhöriga inför och i samband med diagnos.

Det livesända seminariet följdes av nästan 400 personer från totalt 42 olika länder. Innehållet skattades av deltagarna till 4,4 (på skala 1–5) i en uppföljande utvärderingsenkät.

Under 2024 kommer seminariet att följas upp med fler aktiviteter på samma tema för att ytterligare etablera Hjärnfondens position inom frågor som rör demenssjukdom, med särskilt fokus på vård och stöd i tidigt skede. Hjärnfonden hoppas att fler ska bli medvetna om att Sverige behöver göra mer för att fullt ut kunna dra nytta av de nya Alzheimermedicinerna – i första hand minska flaskhalsarna i vården, öka allmänhetens kunskap om Alzheimers sjukdom och stärka möjligheterna till uppföljning och utvärdering.

Hjärnans Dag och Barnhjärnans Dag

Hjärnans Dag är ett av Hjärnfondens årliga kunskapsseminarium som samlar några av Sveriges främsta forskare och experter som berättar om hjärnans diagnoser och de forskningsframsteg som görs inom just deras område. På plats finns också insamlare, drabbade och närstående som delar med sig av personliga erfarenheter.

I april 2023 dedikerades för första gången Hjärnans Dag till barnhjärnan. På Kungliga musikhögskolan i Stockholm fick deltagarna mer kunskap om hur barnhjärnan utvecklas, autism, könsskillnader i diagnostisering av ADHD, skärmtid, sömn och förutsättningar i skolan. Moderator var Fredrik Bergling, känd från SVT:s Hjärnkontoret och i publiken fanns Hjärnfondens beskyddare Kronprinsessan Victoria. 270 personer var på plats och 464 följde eventet digitalt. Många såg även inspelningen av eventet igen i efterhand.

Under hösten i november hölls Hjärnans Dag på Chalmers conference centre i Göteborg, under ledning av programledaren och moderatören Kattis Ahlström. Deltagarna kunde ta del av information om Alzheimers sjukdom, ALS, stamcellstransplantation vid Parkinsons sjukdom, alkoholberoende och hjärntrötthet. Närmare 350 personer köpte biljett för att delta på plats, 876 personer följde eventet online och många deltagare har tittat igen efteråt.

För att sprida kunskapen till fler publiceras det filmade materialet i Hjärnfondens sociala kanaler i efterhand. Vid årets slut hade föreläsningarna från Barnhjärnans Dag sammanlagt 6 853 visningar på YouTube. På Facebook har de visats 1 995 800 gånger där närmare 80 000 av visningarna är 20 minuter eller längre. Materialet från Hjärnans Dag publiceras under 2024.

Stresstestet och vitboken

För att belysa och öka individers kunskap om stressrelaterad ohälsa har Hjärnfonden tidigare drivit kampanjerna *Stresslarmet* och *STRESS!*. Sedan start har möjligheten funnits att göra *Stresstestet*. Ett test på Hjärnfondens hemsida som ger en indikation på om man ligger i riskzonen för ohälsosam stress, och få tre efterföljande kunskapsmail om stress. 2023 genomförde 6 200 personer testet och närmare 7 500 kunskapsmail har lästs.

Under 2023 uppdaterades *Vitboken – Stresslarmet för ett hållbart arbetsliv*, en reformagenda som riktar sig till alla Sveriges beslutsfattare med uppmaningen om att ta

ansvar. Under första kvartalet 2024 skickas vitboken till ett stort antal svenska politiker och beslutsfattare. Sedan lanseringen av första utgåvan 2021 har ett av reformförslagen genomförts, tidigare Reform 17 – Flexibel sjukskrivning. Den 1 februari 2022 trädde den nya lagen om flexibel sjukskrivning i kraft. Lagändringen innebär att den sjukskrivne kan ges möjlighet att förlägga sin arbetstid mer flexibelt. *Stresslarmet* möjliggjordes genom bidrag från Postkodlotteriet.

Prisat utseende

Under 2022 lanserade Hjärnfonden en ny identitet och design – en del i ett varumärkesarbete som syftar till att nå Hjärnfondens nya vision. Designen, framtagen av NORD DDB/ID som bland annat består av ny logotyp, symbol, egna typsnitt samt ett nytt bild- och illustrationsmanér prisades i Svenska Designpriset 2023 med guld i kategorin Grafisk Design – Redesign.

Hjärnfonden har tidigare vunnit Reklamcupen två år i rad, och deltog genom NORD DDB/ID 2023 igen med annonsen *Nudda denna sida tre gånger annars dör mamma*. Annonsen syftade till att lyfta OCD, tvångstankar och möjligheterna till behandling vid rätt diagnos. I semifinalen fick Hjärnfonden se sig besegrade mot den slutliga vinnaren Lantmännen.

Foto: Tove Dyrting

Förvaltningsberättelse

Styrelsen och generalsekreteraren i Insamlingsstiftelsen Hjärnfonden, organisationsnummer 802017-8664 avger härmed årsredovisning för verksamhetsåret 1 januari–31 december 2023, Hjärnfondens 31:a verksamhetsår. Siffror inom parentes visar jämförbara siffror för 2022.

Allmänt om verksamheten

Hjärnfonden arbetar för ett samhälle där alla hjärnor når sin fulla potential, fria från sjukdomar. Hjärnfonden är en ideell insamlingsstiftelse som grundades 1994 efter ett initiativ från professor Lennart Widén vid Karolinska Institutet. Sedan starten har vi delat ut mer än en miljard kronor till svensk hjärnforskning. I dag är Hjärnfonden en betydelsefull finansiär av forskning inom neurovetenskapens alla områden – från grundforskning till klinisk forskning. Allt stöd som delas ut till forskning är insamlade medel från privatpersoner, företag och organisationer.

Hjärnfonden vill förbättra människors välbefinnande, hälsa och förmåga att växa, så fler lever mer och längre genom att:

- Stärka högkvalitativ hjärnforskning.
- Verka för ett hjärnmedvetet samhälle.
- Öka individens kunskap om hjärnan

Väsentliga händelser under räkenskapsåret

2023 var ett år som präglades av oroligheter i världen. Kriget i Ukraina har fortsatt utan tecken på förändring och andra konflikter har förvärrats. Det dystra ekonomiska läget har fortsatt med stigande inflation och räntehöjningar, faktorer som sammantaget påverkar den ekonomiska utvecklingen i samhället och kan ge negativa konsekvenser för insamlingsverksamheten. Det regelbundna givandet är viktigt för Hjärnfonden, som för många andra insamlingsorganisationer. Ett ansträngt ekonomiskt läge påverkar givarnas liv och plånböcker, och en viss påverkan av regelbundet engagemang har märkts av. Hur det kommer påverka givandet över tid återstår att se.

Forskningsfinansiering

Runt tiden då Hjärnfonden grundades 1994 gjordes stora tekniska genombrott och nya revolutionerade metoder blev tillgängliga för att analysera gener, celler och hela den aktiva hjärnan. Hjärnforskningen tog genom det ett stort kliv framåt med nya upptäckter och helt ny kunskap. Hjärnfonden har utvecklats till en betydelsefull finansiär av forskning i Sverige inom neurovetenskapens alla områden, från grund- till klinisk forskning. Varje år delar Hjärnfonden ut forskningsbidrag och postdoktorala stipendier till landets främsta hjärnforskare, för att fortsätta och utveckla hjärnforskningen och hjärnforskare i Sverige.

Under 2023 delade Hjärnfonden ut 134,1 Mkr (120,3) till svensk hjärnforskning, vilket är det högsta beloppet i organisationens historia. En ökning med närmare 70 procent sedan 2018. Totalt 95 forskningsprojekt vid landets universitet och högskolor mottog bidrag, fördelat på 41 ettåriga-, 40 tvååriga- och 14 treåriga bidrag. Forskningsprojekten berör grundläggande kunskap om hjärnan och nervsystemet samt skador, sjukdomar och funktionsnedsättningar med koppling till hjärnan. Några exempel på forskningsområden som fått stöd under 2023 är Alzheimers sjukdom, ALS, Parkinson, depression, multipel skleros och beroendesjukdomar.

Varje år delar Hjärnfonden också ut postdoktorala stipendier som en satsning på framtidens hjärnforskare i Sverige. Stipendiaterna är forskare som nyligen har avlagt sin doktorsexamen, stipendiet utgörs av 300 000 kr per år under två års tid. 2023 beslutades det att dela ut stipendium till tio forskare på totalt 6 Mkr. De forskar inom bland annat Alzheimers sjukdom, autism, Parkinsons sjukdom och hjärntumör.

Publicerade forskningsframgångar med stöd av Hjärnfonden

Forskningsbidrag som Hjärnfonden delar ut idag ger ofta effekt flera år senare. Här är några exempel på vetenskapliga publikationer från 2023 där Hjärnfonden står som finansiär.

Alkoholberoende

I en studie från Göteborgs universitet mer än halverades alkoholintaget hos råttor som gavs semaglutid, ett läkemedel som används mot typ-2 diabetes och fetma. Forskarna bedömer att det är mycket sannolikt att resultaten går att överföra till människor.

Parkinsons sjukdom

Stamcellstransplantation som behandling av patienter med Parkinsons sjukdom är på väg att blir verklighet. I februari 2023 inleddes en klinisk studie och behandlingen testades för första gången på en patient vid Skånes universitetssjukhus. Lyckas de kliniska försöken kan det revolutionera behandlingen av Parkinsons sjukdom.

Stroke

En effektiv behandling för strokedrabbade är målet med en experimentell metod som med stor framgång prövats i en studie ledd från Göteborgs universitet. När möss via näsdroppar gavs en molekyl, såg forskarna snabbare och bättre återhämtning efter stroke. Behandlingen inleddes först sju dygn efter insjuknandet. I en tänkt framtid skulle därmed de flesta strokepatienter kunna inkluderas, även de som inte når vården i tid eller som av andra skäl inte är hjälpta av propplösande läkemedel eller mekanisk propputdragning via blodkärl.

ALS

Forskare i Umeå har visat att en unik typ av muskelfiber i ögats muskler inte förtvinar och dör. Den här typen av muskelfiber till och med ökar i andel i förhållande till andra muskelfibrer som inte är lika motståndskraftiga vid ALS. På sikt kan det bidra till nya behandlingssätt av den obotliga sjukdomen.

Multipel Skleros (MS)

Forskare vid bland annat Karolinska Institutet har identifierat den första MS-genvarianten som kan kopplas till sjukdomens svårighetsgrad. Upptäckten öppnar upp för nya behandlingar. Den genetiska kartläggningen pekar på en ny genvariant som just ökar sjukdomens svårighetsgrad. Genvarianten som ger svårare MS verkar påverka mekanismer i hjärnan och ryggmärgen, till skillnad från de gener som ökar risken att utveckla MS.

Antikroppar mot ett vanligt virus kan orsaka MS

Forskare vid Karolinska Institutet har upptäckt att vissa antikroppar mot Epstein-Barr-viruset, som normalt bekämpar infektionen, av misstag kan rikta sig mot hjärnan och ryggmärgen och orsaka skada.

Stress

Forskare vid Karolinska Institutet har identifierat en grupp nervceller i hjärnan som är involverade i att skapa negativa känslor och långvarig stress hos möss. Att förstå vilken typ av nervcell som styr aversion ökar möjligheten att förstå hur negativa signaler i hjärnan skapas. Det öppnar för helt nya läkemedelsbehandlingar av exempelvis depression. Forskarna gjorde också upptäckten att nervcellerna har receptorer för östrogen vilket skulle kunna förklara varför kvinnor som grupp är mer stresskänsliga än män.

Sömn

En studie från Uppsala universitet visar att ohälsosam mat med högre mängd mättat fett och socker kan ha en negativ påverkan på djupsömnen.

Hjärnor som når sin fulla potential

I nästan varje familj finns det någon som drabbas av hjärnans sjukdomar eller diagnoser. Hjärnfonden finns till för alla drabbade och närstående, och har en central uppgift i att ge korrekt fakta samt råd och stöd till människor. Vi vill att alla hjärnor når sin fulla potential. Våra mål är att fler personer har ökad kunskap om hjärnan och hjärnans diagnoser, att fler personer genomför beteende- och livsstilsförändringar som gynnar välbefinnande och hjärnhälsa, och att fler blir bemötta med respekt och förståelse oavsett hjärna.

Hemsida, sociala medier och postala brev

Vi arbetar aktivt med att öka individens kunskap om hjärnan och verkar för ett hjärnmedvetet samhälle genom uppdateringar, inlägg och information via hemsida, nyhetsbrev, brevutskick, sociala medier. Några resultat från 2023 är att:

- Hjärnfondens hemsida totalt hade över 1,79 miljoner unika besökare.
- Organisationens sociala kanaler växte med över 17 000 följare.
- Vår Facebookgrupp för närstående till Alzheimer-drabbade fortsatt öka och samlar över 2500 personer.
- Ett trettiotal nya artiklar som synliggör och sprider kunskap om hur våra levnadsvanor påverkar vår hjärna, för en möjlighet till ökad hjärnhälsa.

- Närmare 13 miljoner postala brev har skickats ut med information om hjärnans sjukdomar och diagnoser, och intervjuer med forskare, drabbade och närstående.

Skolbarn springer för Hjärnfonden Barn

För fjärde året i rad anordnade Team Rynkeby Skolloppet som sedan 2020 görs till förmån för Hjärnfonden Barn, en del av Hjärnfonden. Genom mikrosponsoravtal samlade 116 727 elever in 3 588 250 kronor till forskning om barnhjärnan. Medverkande skolor och lärare får tillgång till särskilt utformat läro- och lektionsmaterial då syftet också är att öka elevernas kunskap om hjärnan, dess diagnoser och sjukdomar och hur det kan påverka livet.

Ett hjärnmedvetet samhälle

Hjärnfonden arbetar för ett hjärnmedvetet samhälle där alla hjärnor får plats och tar plats. För att det ska vara möjligt krävs förändringar. Våra mål är att bidra till att fler har kunskap om hjärnan och sprider den vidare till individer och samhälle, samt att Sverige ska ha offentliga system som gynnar välbefinnande och hjärnhälsa. Att skola, arbetsplatser och andra gemenskaper är anpassade utifrån hjärnans bästa och att alla blir bemötta med respekt och förståelse oavsett hjärna. Hjärnfonden arbetar därför bland annat med påverkansarbete genom att peka på brister och behov i samhället, samt visa på möjliga lösningar och engagera folkrörelsen.

Hjärnans Dag och Barnhjärnans Dag

Under 2023 gjordes två kunskapsseminarier som bland annat samlade några av Sveriges främsta forskare och experter som talade om hjärnans diagnoser, sjukdomar, forskningsframsteg och personliga erfarenheter.

Årets event lyfte ämnen som barnhjärnans utveckling, skärmtid, sömn, ADHD och förutsättningar i skolan. Samt Alzheimers sjukdom, ALS, stamcellstransplantation, alkoholberoende och hjärntrötthet. Tillsammans hade eventen totalt 620 besökare på plats och närmare 1 350 digitalt.

För att öka kunskapen hos fler publicerades materialet i Hjärnfondens kanaler. Vid årets slut hade föreläsningarna från Barnhjärnans dag 6 853 visningar på YouTube. På Facebook har de 1 995 800 visningar där närmare 80 000 är 20 minuter eller längre. Materialet från Hjärnans dag publiceras under 2024.

En plan för hjärnan lanseras

I maj lanserades *En plan för hjärnan* vid ett seminarium i Sveriges riksdag. Värddar för seminariet var socialutskottets ordförande Christian Carlsson (KD) och vice ordförande Fredrik Lundh Sammel (S). En plan för hjärnan är en reformagenda som syftar till att skapa bättre förutsättningar för våra hjärnor i samhället framtiden på uppdrag av Hjärnfonden. Rapporten är framtagen av en fristående nationell arbetsgrupp med aktörer från forskarsamhället,

politiker och civilsamhälle ledd av Ing-Marie Wieselgren. Under Almedalsveckan arrangerades även ett seminarium om reformagendan med en medverkande panel med ledande forskare och politiker på olika nivåer. Seminariet var fullsatt och 850 personer följde livesändningen. Ett efterföljande rundabordssamtal anordnades med centrala aktörer på området för diskussion av genomförande.

Webbseminarium tillsammans med European Brain Council

I ett livesant webbseminarium tillsammans med bland andra European Brain Council diskuterades nya sätt att se på Alzheimers sjukdom i relation till nya behandlingsalternativ. Syftet var att erbjuda kunskap, samt samla fler perspektiv och främja en diskussion som bidrar till ökad medvetenhet och insikter om vägen framåt. Talare och medverkande var framstående svenska forskare och experter på området, tillsammans med inbjudna beslutsfattare och intressenter. Seminariet, som samlade 400 personer från 42 olika länder, skattades av deltagarna till 4,4 (på skala 1–5) i en uppföljande utvärdering.

Seminariet följs upp med fler aktiviteter under 2024 för att positionera Hjärnfonden inom frågor som rör demenssjukdom, med särskilt fokus på vård och stöd i tidigt skede.

Utveckling av interna system och arbetssätt

Hjärnfonden har tagit beslut om en långsiktig plan med progressiva målsättningar som innefattar både kraftigt ökade intäkter och ökad utdelning till svensk hjärnforskning år 2028. En förutsättning för att kunna klara av tillväxten, och arbeta så effektivt som möjligt, är välfungerande system och processer som hjälper anställda i det löpande arbetet. Under 2023 implementerades därför ett nytt forskningsstödsystem, med syftet att minska manuell hantering och fylla de behov som Hjärnfonden har vid handläggning av forskningsbidrag, donationer och stipendier. Även ett nytt ekonomisystem och en ny ekonomimodell implementerades för att säkerställa ekonomistyrning. Dessutom framarbetades och fastställdes Hjärnfondens interna arbetssätt som ska fungera som ett stöd för verksamheten att nå uppsatta mål. Arbetssätten implementeras under 2024.

Resultat och ställning

Tack vare gåvor från engagerade privatpersoner och företag kunde Hjärnfonden 2023 samla in 294,5 Mkr (295,2) till livsviktig forskning och kunskapsspridning om hjärnan. Av detta belopp uppgår testamenten till 60 Mkr (68,4) not 3. Insamling (exklusive testamenten och bidrag) ökade med 6,2 Mkr (23,0) eller med 3 % (11,0).

Under året har Hjärnfonden fördelat 245,3 Mkr (202,6) not 5 till ändamålen, forskning och information, där forskningskostnaderna uppgick till 144,6 Mkr (127,3) not 5 och kostnaderna för informationsändamålet uppgick till 100,7 Mkr (75,3) not 5.

Användning av finansiella instrument

Förvaltningsrådets syfte är att investera långsiktiga medel i enlighet med kapitalplaceringspolicyn och skapa förutsättningar för att minska långsiktiga likviditetsmässiga påfrestningar som kan komma av omstruktureringsbehov, större insamlingsprojekt eller liknande.

Hjärnfondens förvaltningsråd har haft ett fysiskt möte under året och två per capsulam beslut gällande placeringar av kapital. Merparten av de långsiktiga medlen är placerade i fonder i SEB. Hjärnfonden har en placeringsinriktning där en majoritet av tillgångarna i ett normalläge ska vara placerade i räntebärande tillgångar. Övergripande för alla placeringar är att etisk hänsyn ska tas, det vill säga att en etisk och miljömässig bedömning ska göras av bolag innan investering sker.

Aktierisk omfattar aktiekursrisk, likviditetsrisk samt motpartsrisk. Med aktiekursrisk avses risken för värde-minskning på grund av förändringar i kurser på aktiemarknaden. I syfte att begränsa och kontrollera de risker som är förknippade med värdepappersförvaltning har styrelsen i placeringspolicyn fastställt de ramar som ska gälla för placeringar i aktier och aktierelaterade instrument som till exempel aktiefonder. Regler är också antagna som avgör med vilka motparter affärer kan göras. Placeringsresultatet och likviditet följs löpande upp på stiftelsens styrelsesammanträden. Hjärnfondens kapital förvaltas av en extern part, vilket innebär att Hjärnfonden ej själv fattar de löpande placeringsbesluten utan har överlåtit detta åt förvaltaren. Förvaltaren har att förhålla sig till den av styrelsen beslutade placeringspolicyn. Regler är också antagna som avgör med vilka motparter affärer kan göras. Placeringsresultatet och likviditet följs löpande upp på stiftelsens styrelsesammanträden. Hjärnfondens kapital förvaltas av en extern part.

Marknadsvärdet av innehavet av långfristiga värdepapper uppgick vid årets slut till 92 Mkr (192). Vid årets slut var fördelningen, beräknad på marknadsvärdet 100 % (89,9) i räntebärande tillgångar respektive 0 % (11,1) i aktie-relaterade tillgångar.

Hållbarhetsupplysningar

En del av Hjärnfondens uppdrag handlar om att ansvara för hållbar utveckling i verksamheten och under aktiviteter. Ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet innebär att Hjärnfonden föregår med gott exempel och tar ansvar för nuvarande och framtida generationers möjligheter.

- Hjärnfondens strävan är att minimera miljöpåverkan och vara en klimatmedveten organisation.
- Hjärnfonden är en aktör som genom sin verksamhet bidrar till en långsiktig trygg samhällsutveckling.
- Hjärnfonden tar ekonomiskt ansvar genom att hushålla med resurserna och följa policyn för kapitalplacering (se Användning av finansiella instrument).

- Hjärnfonden bedriver ett aktivt arbete för personlig utveckling och hållbara arbetssätt där medarbetare förväntas vara delaktiga och engagerade. Medarbetarnas utveckling och hälsa prioriteras genom flera olika insatser.
- Hjärnfondens anställda erbjuds friskvårdsbidrag och en arbetstimme per vecka för motionsaktiviteter.
- Hjärnfonden erbjuder subventionerad lunch via Edenred samt uppmuntrar till återhämtning och vila dagligen.

Förväntad framtida utveckling

Under 2023 utvecklades en ny tillväxtstrategi och plan som sträcker sig till 2028. Planen innefattar flertalet insatser som ska ge mer medel till forskningen och öka antalet beviljade forskningsbidrag. Läget i världen och de ekonomiska utmaningar som samhället ställs inför kan förändras och påverka insamlingen, genom att givarviljan riktas till andra humanitära situationer. Eller att givare ser över sin ekonomi och framför allt månatliga engagemang. Men förhoppningen är att kunna fortsätta den positiva tillväxten.

2024 har Hjärnfonden stöttat svensk hjärnforskning i 30 år. Utöver att fortsätta dela ut pengar till livsviktig forskning kommer vi att fortsätta arbetet med att öka kunskapen om hjärnan hos individen och verka för ett hjärnmedvetet samhälle. Vi kommer att lyfta våra reformförslag för minskad stressrelaterad ohälsa för politiker och beslutsfattare, och hjärnplanen kommer fortsätta att kommuniceras. Kommunikativa insatser kommer göras för att inspirera till livsstilsförändringar så att enskilda individer i Sverige har möjlighet att förbättra sin hjärnhälsa utifrån evidensbaserad kunskap. Avdelningen för forskning och samhälle kommer fortsätta utvecklingen av programområdena forskning, barn, mitt i livet, äldre och den magiska hjärnan med tillhörande målområden och förändringsprogram.

Även om Hjärnfondens postdoktorala stipendium varit en stor framgång togs 2023 beslutet att från 2024 i stället utlysa postdoktorala anställningar, en anpassning gjord för moderna villkor.

Prognosen för att genomföra detta är god då Hjärnfonden kontinuerligt stärkt upp interna resurser, fortsätter arbeta med organisationens interna modell för målstyrning, samt det nya arbetssätt som fastställdes under 2023.

Organisation och förvaltning

Hjärnfonden har sitt säte i Stockholm med 27 medarbetare som arbetar inom avdelningarna Insamling, Marknad och Kommunikation, Forskning och samhälle och Verksamhetsstöd. Generalsekreterare är Anna Hemlin som leder arbetet.

Ledningsgrupp

Anna Hemlin, *generalsekreterare*

Katarina Kristensson, *verksamhetschef*

Mikael Färjsjö, *insamlingschef små gåvor*

Joakim Ramsberg, *forsknings- och samhällschef*

Mats-Olof Engarås, *insamlingschef stora gåvor*

Jeanette Asteborg, *marknads- och kommunikationschef*

Styrelse

Styrelsen sammanträder fyra gånger per år. Mål och inriktning beslutas årligen av styrelsen liksom strategi och direktiv inför Hjärnfondens framtagna av verksamhetsplan för kommande år. Styrelsens arbete för året skall utvärderas mot bakgrund av det långsiktiga målet och antagen inriktning. För arbetet i styrelsen utgår inget arvode.

Ledamöter

Peter Thelin, *partner i Brummer & Partners AB.*

Louise Westerberg, *grundare och styrelseordförande i stiftelsen Viktor Rydberg skolor.*

Lars Olson, *professor i neurobiologi och leder en forskningsgrupp vid Institutionen för Neurovetenskap, Karolinska Institutet. Lars har varit engagerad i Hjärnfonden sedan dess tillkomst och var 2010–2015 fondens ordförande.*

Fredrik Adolfsson, *tidigare regionsutvecklingsdirektör, Västra Götalandsregionen. Har ett förflutet inom IKEA och Naturskyddsföreningen.*

Karsten Dalgaard, *partner i McKinsey & Company.*

Else Ingeborn, *t.o.m. 2020 Global Client Executive Large Corporates SEB, tidigare Swedbank och styrelseledamot i BRIS.*

Hedersordförande

Kjell-Olof Feldt, *hedersordförande, medverkade från starten när Hjärnfonden bildades och var styrelsens ordförande under 1994–2009.*

Hedersmedlem

Per Nydahl, *engagerad i Segulah AB och tidigare styrelsemedlem i Hjärnfonden.*

Förvaltningsråd

Hjärnfonden har ett förvaltningsråd som utgörs av styrelseordförande Peter Thelin, styrelseledamot Else Ingeborn, generalsekreterare Anna Hemlin och verksamhetschef Katarina Kristensson.

Vetenskaplig nämnd

Hjärnfondens Vetenskapliga nämnd representerar de sex större medicinska fakulteterna i Sverige. Nämnden som utses av styrelsen består av 24 av landets främsta neurovetenskapliga experter. De garanterar att Hjärnfondens insamlade medel går till forskningsprojekt inom den främsta hjärnforskningen. Arvode utgår till Vetenskapliga nämndens ledamöter.

Flerårsöversikt

Sammanställning i 3-årsperioder Ändamålsuppfyllelse	2021 – 2023	2020 – 2022	2019 – 2021	2018 – 2020	2017 – 2019
Verksamhetsintäkter, Mkr	823	790	682	671	551
Ändamålskostnader, Mkr	668	581	565	472	402
Ändamålskostnader/ Verksamhetsintäkter, %	81	73	83	70	73

Flerårsöversikten är upprättad i enlighet med
Svensk Insamlingskontrolls definitioner.

Kommentarer till flerårsöversikt

Enligt Svensk Insamlingskontrolls regler ska minst 75 % av insamlade medel under en treårsperiod delas ut till ändamålen. För den senaste treårsperioden har 81 % (73) fördelats till ändamålen.

Hjärnfonden ökade forskningsbidragen år 2023 med 20 mkr för att säkerställa att Hjärnfonden når Svensk Insamlingskontrolls regler om att minst 75 % av insamlade medel under en treårsperiod delas ut till ändamålen.

Styrelsen beslutade år 2021 om utdelning av de resterande medel (20 mkr) från testamenten som tidigare avsatts som långsiktig investering i forskningen.

Resultaträkning

Tkr	Not	2023	2022
Verksamhetsintäkter	3		
Gåvor		293 058	295 213
Bidrag		1 479	0
Summa		294 537	295 213
Verksamhetskostnader	4		
Ändamålskostnader	5	-245 302	-202 584
Insamlingskostnader	6	-37 499	-45 942
Administrationskostnader	7	-5 040	-7 397
Summa		-287 841	-255 923
Verksamhetsresultat		6 696	39 290
Resultat från finansiella poster	8		
Resultat från finansiella investeringar		-174	428
Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter		5 860	642
Summa		5 686	1 070
Resultat efter finansiella poster		12 382	40 360
Årets resultat		12 382	40 360

Balansräkning

Tkr	Not	2023-12-31	2022-12-31
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Materiella anläggningstillgångar			
Inventarier	9	956	1 506
Finansiella anläggningstillgångar			
Långfristiga värdepappersinnehav	10	90 241	201 298
Summa anläggningstillgångar		91 197	202 804
Omsättningstillgångar			
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar		2	0
Aktuell skattefordran		573	460
Fastigheter avsedda för försäljning	11	679	5 587
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	12	1 635	2 881
Summa kortfristiga fordringar		2 889	8 928
Kassa och bank		245 864	113 850
Summa omsättningstillgångar		248 753	122 778
SUMMA TILLGÅNGAR		339 950	325 582
EGET KAPITAL OCH SKULDER			
Eget kapital			
Bundet eget kapital		420	420
Ändamålsbestämda medel	16	51 150	32 438
Balanserat kapital		188 640	194 970
Summa eget kapital		240 210	227 828
Långfristiga skulder			
Beslutade ej utbetalade stipendier/forskningsbidrag	13	20 123	17 968
Skuld erhållna ej nyttjade bidrag	14	706	2 803
Summa långfristiga skulder		20 829	20 771
Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		5 461	6 693
Beslutade ej utbetalade stipendier/forskningsbidrag	13	66 603	63 308
Skuld erhållna ej nyttjade bidrag	14	2 118	1 500
Övriga skulder		1 870	2 226
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	15	2 859	3 256
Summa kortfristiga skulder		78 911	76 983
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER		339 950	325 582

Förändring av eget kapital

Tkr	Stiftelse- kapital	Ändamåls- best. medel	Balanserat kapital inkl. årets resultat	Totalt eget kapital
Ingående balans 2023-01-01	420	32 438	194 970	227 828
Balanserat vinst				
Ändamålsbestämt av givaren		52 253	-52 253	
Utnyttjande		-33 541	33 541	
Årets resultat			12 382	12 382
Eget kapital 2023-12-31	420	51 150	188 640	240 210

En specifikation över ändamålsbestämda medel finns i not 16.

Kassaflödeanalys

Tkr	Not	2023	2022
Den löpande verksamheten			
Årets resultat efter finansnetto		12 382	40 360
Avskrivningar		650	645
Fastighet som erhållits i gåva		4 908	1 414
Kassaflöde från den löpande verksamheten före förändring av rörelsekapital		17 940	42 419
Ökning (-)/Minskning(+) av kortfristiga fordringar		1 130	-1 714
Ökning (+)/Minskning(-) av leverantörsskulder		-1 232	654
Ökning (+)/Minskning(-) av kortfristiga skulder		3 219	1 642
Kassaflöde från den löpande verksamheten		21 057	43 002
Investeringsverksamheten			
Förvärv av materiella anläggningstillgångar		-100	0
Placeringar i finansiella anläggningstillgångar	10	110	34 128
Avyttring av finansiella anläggningstillgångar	10	110 947	10 300
Kassaflöde från investeringsverksamheten		110 957	44 428
Ökning (+) / Minskning (-) av likvida medel		132 014	87 430
Likvida medel vid årets början		113 850	26 420
Likvida medel vid årets slut		245 864	113 850

Noter

Tkr

Not 1 Redovisnings- och värderingsprinciper

Allmänna upplysningar

Hjärnfondens redovisnings- och värderingsprinciper överensstämmer med årsredovisningslagen BFAR 2012:1 (K3) och Giva Sveriges Styrande riktlinjer för årsredovisning.

Redovisningsprinciperna är oförändrade jämfört med föregående år.

Hjärnfondens intäkter

Intäktsredovisning

Intäkter redovisas till det verkliga värdet av vad som erhållits eller kommer att erhållas. Intäkter i form av gåvor och bidrag intäktsförs som huvudregel när gåvan sakrättsligt är genomförd. Om bidrag avser en bestämd tidsperiod periodiseras bidraget över denna period.

Gåvor

Gåvor redovisas enligt huvudregeln som intäkt när de erhållits. En gåva som intäktsförts redovisas antingen som en tillgång eller kostnad beroende på om gåvan förbrukats direkt eller inte. Gåvor som Hjärnfonden avser att stadigvarande bruka i verksamheten redovisas som anläggningstillgång. Övriga gåvor redovisas som omsättningstillgång.

Gåvor värderas som huvudregel till verkligt värde.

I de fall Hjärnfonden lämnar en ersättning för att erhålla gåvan minskas gåvans värde med ersättningen.

Som gåvor inkluderas mottagna gåvor från allmänheten, företag, organisationer, samfund, privata och ideella fonder, stiftelser samt sponsring.

Med gåva och testamente avses tillgång som lämnats utan krav på ekonomisk motprestation.

Bidrag

Bidrag redovisas som intäkt när villkoren för att erhålla bidraget har uppfyllts. Erhållna bidrag redovisas som skuld till dess att villkoren för att erhålla bidraget uppfyllts.

Bidrag som erhållits för att täcka vissa kostnader redovisas samma räkenskapsår som den kostnad bidraget är avsett att täcka. Bidrag som hänför sig till en anläggningstillgång minskar anskaffningsvärdet.

Erhållna bidrag värderas till verkligt värde av den tillgång som organisationen fått eller kommer att få.

Hjärnfondens kostnader

Verksamhetskostnader

Hjärnfondens kostnader delas in i följande funktioner: ändamåls-, insamlings- och administrationskostnader. Gemensamma kostnader, som exempelvis lokalkostnader, systemstöd och allmänna kontorskostnader, har fördelats mellan ändamåls-, insamlings- och administrationskostnader efter skälig grund.

Ändamålskostnader

Ändamålskostnader är kostnader som kan hänföras till Hjärnfondens uppdrag enligt stadgarna.

Hjärnfondens ändamålskostnader består t.ex. av forskningsanslag, stipendier och upplysning/information samt övriga direkta kostnader hänförliga till dessa områden.

Insamlingskostnader

Insamlingskostnader återspeglar de kostnader som Hjärnfonden haft för att samla in medel och som riktar sig till organisationens samtliga givare.

Hjärnfondens insamlingskostnader består t.ex. av annonser, reklam och tackbrev.

Administrationskostnader

Administrativa kostnader är sådana kostnader som behövs för att driva och administrera Hjärnfonden. Detta utgör en kvalitetsgaranti för ändamålet och för givaren.

Exempel på Hjärnfondens administrationskostnader är bokföring och årsredovisning, hantering av löner och sociala avgifter, skattedeklaration, revision av själva organisationen samt Giva Sveriges Kvalitetskod och administrativa system såsom redovisningssystem.

Leasing

Alla leasingavtal redovisas som operationella, det vill säga leasingavgiften redovisas linjärt över leasingperioden.

Ersättning till anställda

Ersättning till anställda i form av löner, sociala avgifter och liknande kostnadsförs i takt med att de anställda utför tjänster.

Eftersom alla pensionsförpliktelser klassificeras som avgiftsbestämda redovisas en kostnad det år pensionen tjänats in.

Inkomstskatt

Hjärnfonden har ett allmännyttigt ändamål och är därmed inskränkt skattskyldig, vilket innebär att stiftelse inte är skattskyldig för verksamhetsintäkter och kapitalintäkter. När stiftelsen erhåller rörelseinkomster är dock dessa skattepliktiga.

Tillgångar och skulder

Tillgångar, skulder och avsättningar värderas till anskaffningsvärde om inget annat anges nedan.

Anläggningstillgångar

Materiella och immateriella anläggningstillgångar värderas till anskaffningsvärde minskat med avskrivningar enligt plan. Avskrivning görs systematiskt över nyttjandeperioden. Härvid tillämpas följande avskrivningstider
Inventarier 5 år.

Finansiella tillgångar

Vid anskaffningstidpunkten värderas finansiella tillgångar till anskaffningsvärde med tillägg för direkta transaktionsutgifter.

Tillgångar, framför allt fastigheter, aktier och andra värdepapper, som doneras till Hjärnfonden värderas till verkligt värde vid gåvotillfället. Gåvan bokförs som en omsättningstillgång om tillgången ska avyttras snarast möjligt. Om syftet är att behålla tillgången redovisas den som materiell eller finansiell anläggningstillgång. Intäkter som uppstår vid värdering till marknadsvärde redovisas bland Hjärnfondens intäkter.

I den mån det uppkommer en realisationsvinst/- förlust vid avyttringen redovisas denna också i posten Gåvor om tillgången avyttras kort efter att gåvan erhållits. Om gåvan är av finansiell karaktär och Hjärnfonden väntat med försäljning i avsikt att erhålla ett bättre pris redovisas realisationsresultatet som en finansiell post.

Aktier och andelar

Aktier och andelar värderas till det lägsta av anskaffningsvärdet och verkligt värde (marknadsvärde).

Aktier och andelar som erhållits genom testamente eller gåva värderas till verkligt värde (ofta börskursen) vid gåvotillfället.

Alla tillgångar som innehåses för riskspridning anses ingå i en värdepappersportfölj och betraktas därmed som en post vid värdering enligt lägsta värdets princip vid nedskrivningsprövning.

Ändamålsbestämda medel

I posten ändamålsbestämda medel i eget kapital redovisas ännu ej förbrukade gåvor och andra ändamålsbestämda medel. Se även Eget kapital noten.

Skuld för beslutade ej utbetalda bidrag

I de fall Hjärnfonden fattat beslut om utbetalning av forskningsbidrag/stipendier och meddelat mottagaren men inte verkställt utbetalningen redovisas detta belopp som en kortfristig skuld.

Fordringar

Fordringar upptas till det belopp som efter individuell prövning beräknas bli betald.

Skuld för erhållna ännu ej utnyttjade bidrag

I de fall stiftelsen erhållit bidrag men ännu inte uppfyllt villkoren redovisas bidraget som en skuld.

Kassaflödesanalys

Kassaflödesanalysen upprättas enligt indirekt metod. Det redovisade kassaflödet omfattar endast transaktioner som medfört in- eller utbetalningar.

Som likvida medel klassificeras endast kassa- och banktillgodohavanden.

Not 2 Uppskattningar och bedömningar

Upprättandet av bokslut och tillämpning av redovisningsprinciper, baseras ofta på ledningens bedömningar, uppskattningar och antaganden som anses vara rimliga vid den tidpunkt då bedömningen görs. Uppskattningar och bedömningar är baserade på historiska erfarenheter och ett antal andra faktorer, som under rådande omständigheter anses vara rimliga. Resultatet av dessa används för att bedöma de redovisade värdena på tillgångar och skulder, som inte annars framgår tydligt från andra källor. Det verkliga utfallet kan avvika från dessa uppskattningar och bedömningar. Uppskattningar och antaganden ses över regelbundet.

I årets finansiella rapporter har inga väsentliga uppskattningar och bedömningar gjorts.

Not 3 Gåvor och bidrag

Tkr	2023	2022
Gåvor som redovisats i resultaträkningen		
Allmänheten	197 477	184 667
Företag	3 013	3 993
Svenska Postkodlotteriet/Postkodföreningen	16 000	16 225
Andra organisationer	4 241	6 054
Stiftelser och fonder	12 284	15 877
Arv och testamenten	60 043	68 397
Summa	293 058	295 213
Gåvor som inte redovisats i resultaträkningen		
Annonser	2 006	1 000
IT-tjänster	4 080	418
Summa	6 086	1 418
Privaträttsligt bidrag som redovisats som intäkt	1 479	0
Summa insamlade medel	300 623	296 631

Det är svårt att värdera vissa gåvor. År 2023 gäller det för Hjärnfonden till största del IT-tjänster och annonser. Utöver detta har Hjärnfonden främst erhållit rabatterade tjänster från föreläsare och andra leverantörer.

År 2022 erhöll Hjärnfonden en gåva via Postkodföreningen från en tävlande i Postkodmiljonären. Gåvan redovisas tillsammans med bidraget från Svenska Postkodlotteriet/Postkodföreningen.

Not 4 Löner, andra ersättningar och sociala kostnader

Tkr	2023	2022
Medelantalet anställda		
Kvinnor	18	16
Män	9	9
Summa	27	25
Löner och andra ersättningar		
Styrelsen	0	0
Vetenskapliga nämnden	755	714
Generalsekreterare	1 421	1 457
Övriga anställda	16 092	13 566
Summa	18 268	15 737
Sociala kostnader (varav pensioner exkl. löneskatt)	8 261 (2 256)	7 374 (2 178)
Totala löner, ersättningar, sociala kostnader och pensionskostnader	26 529	23 111
%	2023	2022
Könsfördelning inom ledning och styrelse		
Andel kvinnor i styrelsen	33 %	33 %
Andel män i styrelsen	67 %	67 %
Andel kvinnor bland övriga ledande befattningshavare	50 %	60 %
Andel män bland övriga ledande befattningshavare	50 %	40 %

Av pensionskostnaderna avser 544 tkr (590 tkr) Hjärnfondens generalsekreterare.

Avtal om avgångsvederlag

Inget avgångsvederlag finns beslutat för generalsekreteraren.

Vid uppsägning från arbetsgivarens sida är uppsägningstiden 9 månader för generalsekreteraren. Uppsägning från generalsekreterarens sida 6 månader.

För övriga anställda gäller lagen om anställningsskydd vid uppsägning från arbetsgivarens sida. Egen uppsägning följer tecknat kollektivavtal.

Not 5 Ändamålskostnader

Tkr	2023	2022
Forskning		
Under året beslutade stipendier	6 000	7 200
Återförda bidrag/stipendier	-1 281	-1 375
Bidrag till forskningsprojekt	134 147	120 355
Kostnader för Vetenskapliga nämnden	1 069	1 089
Personalkostnader Forskning	3 099	0
Övriga kostnader Forskning	1 610	0
Summa	144 644	127 269
Information		
Kommunikationskostnader	80 585	57 468
IT för information	3 477	3 839
Personalkostnader	9 234	10 770
Övriga externa kostnader (verksamhetsutveckling, hyra, telefon, porto mm)	5 883	3 238
Externa projekt	1 479	0
Summa	100 658	75 315
Summa ändamålskostnader	245 302	202 584

Not 6 Insamlingskostnader

Tkr	2023	2022
Tryck, marknadsföring, CRM	22 197	31 337
IT för insamling	1 159	2 046
Personalkostnader	8 538	9 463
Övriga externa kostnader (verksamhetsutveckling, hyra, telefon, tackbrev mm)	5 605	3 096
Summa	37 499	45 942

Not 7 Administrationskostnader

Tkr	2023	2022
Personalkostnader	3 323	3 487
Externa kostnader (telefonkostnader, hyra, revision mm)	1 717	3 910
Summa	5 040	7 397

Not 8 Resultat från övriga värdepapper och fordringar som är anläggningstillgångar

Tkr	2023	2022
Erhållna utdelningar	21	21
Räntor	5 860	642
Resultat vid avyttringar	-195	407
Summa	5 686	1 070

Under året har förändringar skett i den finansiella portföljen. Se vidare under not 10.

Not 9 Inventarier

Tkr	2023-12-31	2022-12-31
Ingående anskaffningsvärden	3 658	3 658
Inköp	100	0
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	3 758	3 658
Netto anskaffningsvärde	3 758	3 658
Ingående avskrivningar	-2 152	-1 506
Årets avskrivningar	-650	-646
Utgående ackumulerade avskrivningar	-2 802	-2 152
Utgående redovisat värde	956	1 506

Not 10 Finansiella anläggningstillgångar

Tkr	2023-12-31	2022-12-31
Akkumulerade anskaffningsvärden vid årets början	201 298	245 726
Förvärv under året	0	10 707
Försäljning under året	-110 947	-10 300
Placering i depålikvid	-110	-44 835
Utgående anskaffningsvärde vid årets slut	90 241	201 298
Bokfört värde vid årets slut	90 241	201 298
Aktier och aktiefonder	0	20 707
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	90 241	180 481
Depålikvid	0	110
Summa finansiella anläggningstillgångar	90 241	201 298
Marknadsvärde	92 533	192 592

Not 11 Fastigheter avsedda för försäljning

Tkr	Bokfört värde 2023-12-31	Bokfört värde 2022-12-31
Fastigheter till försäljning	679	5 587
Summa	679	5 587

Fastigheter som erhållits som testamentsgåva och där försäljning ännu inte är genomförd värderas till verkligt värde på balansdagen.

Not 12 Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter

Tkr	2023-12-31	2022-12-31
Förutbetalda hyror	520	489
Övriga förutbetalda kostnader	619	2 108
Upplupna intäkter	496	284
Summa	1 635	2 881

Not 13 Beslutade ej utbetalade stipendier/forskningsbidrag

Tkr	2023-12-31	2022-12-31
Tidigare år ännu ej utbetalade stipendier	8 075	6 705
Under året beslutade stipendier	6 000	7 200
Beslutade bidrag till forskningsprojekt ännu ej utbetalade	72 651	67 371
Summa	86 726	81 276

De beslutade bidragen till forskningsprojekt kommer i sin helhet att betalas ut under åren 2024–2025

Not 14 Skuld erhållna ej nyttjade bidrag

Tkr	2023-12-31	2022-12-31
Ingående balans	4 303	0
Erhållet under året	0	4 500
Anspråktaget under året	-1 479	-197
Kvarstående bidrag att utnyttja under projektperioden	2 824	4 303

Insamlingsstiftelsen Hjärnfonden beviljades under år 2022 ett projektbidrag om 4,5 mkr från Syskonen Inger och Sixten Norheds Stiftelse för projektet Livsstilsförändringar. Projektet pågår under tre års tid.

Not 15 Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter

Tkr	2023-12-31	2022-12-31
Personalrelaterade kostnader	2 223	1 786
Övriga poster	636	1 470
Summa	2 859	3 256

Not 16 Ändamålsbestämda medel

Tkr	2023-12-31	2022-12-31
Epilepsi	5 066	5 645
ALS	17 438	16 492
Demens	14 229	8 999
Dyslexi	554	533
ADHD	813	0
Testamentespecifikt	12 381	568
Övriga forskningsområden	669	201
Summa	51 150	32 438

Underskrifter

Stockholm den dag som framgår av våra elektroniska underskrifter.

Peter Thelin
Ordförande

Louise Westerberg
Vice ordförande

Fredrik Adolfsson

Karsten Dalgaard

Else Ingeborn

Lars Olson

Kristina Ljungros

Caroline Leksell Cooke

Anna Hemlin
Generalsekreterare

Vår revisionsberättelse har lämnats den dag som framgår av vår elektroniska underskrift.

Öhrlings PricewaterhouseCoopers

Veronica Carlsson
Auktoriserad revisor

Revisionsberättelse

Till styrelsen i Insamlingsstiftelsen Hjärnfonden,
org.nr 802017-8664

Rapport om årsredovisningen

Uttalanden

Vi har utfört en revision av årsredovisningen för Insamlingsstiftelsen Hjärnfonden för år 2023.

Enligt vår uppfattning har årsredovisningen upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av stiftelsens finansiella ställning per den 31 december 2023 och av dess finansiella resultat och kassaflöde för året enligt årsredovisningslagen. Förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens övriga delar.

Grund för uttalanden

Vi har utfört revisionen enligt International Standards on Auditing (ISA) och god revisionssed i Sverige. Vårt ansvar enligt dessa standarder beskrivs närmare i avsnittet Revisorns ansvar.

Vi är oberoende i förhållande till stiftelsen enligt god revisorssed i Sverige och har i övrigt fullgjort vårt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Styrelsens och generalsekreterarens ansvar

Det är styrelsen och generalsekreteraren som har ansvaret för att årsredovisningen upprättas och att den ger en rättvisande bild enligt årsredovisningslagen. Styrelsen och generalsekreteraren ansvarar även för den interna kontroll som de bedömer är nödvändig för att upprätta en årsredovisning som inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på misstag.

Vid upprättandet av årsredovisningen ansvarar styrelsen och generalsekreteraren för bedömningen av stiftelsens förmåga att fortsätta verksamheten. De upplyser, när så är tillämpligt, om förhållanden som kan påverka förmågan att fortsätta verksamheten och att använda antagandet om fortsatt drift. Antagandet om fortsatt drift tillämpas dock inte om styrelsen och generalsekreteraren avser att likvidera stiftelsen, upphöra med verksamheten eller inte har något realistiskt alternativ till att göra något av detta.

Revisorns ansvar

Våra mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida årsredovisningen som helhet inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på misstag, och att lämna en revisionsberättelse som innehåller våra uttalanden. Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men är ingen garanti för att en revision som utförs enligt ISA och god revisionssed i Sverige alltid kommer att upptäcka en väsentlig felaktighet om en sådan finns. Felaktigheter kan uppstå på grund av oegentligheter eller misstag och anses vara väsentliga om de enskilt eller tillsammans rimligen kan förväntas påverka de ekonomiska beslut som användare fattar med grund i årsredovisningen.

Som del av en revision enligt ISA använder vi professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Dessutom:

- identifierar och bedömer vi riskerna för väsentliga felaktigheter i årsredovisningen, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på misstag, utformar och utför granskningsåtgärder bland annat utifrån dessa risker och inhämtar revisionsbevis som är tillräckliga och ändamålsenliga för att utgöra en grund för våra uttalanden. Risken för att inte upptäcka en väsentlig felaktighet till följd av oegentligheter är högre än för en väsentlig felaktighet som beror på misstag, eftersom oegentligheter kan innefatta agerande i maskopi, förfalskning, avsiktliga utelämnanden, felaktig information eller åsidosättande av intern kontroll.
- skaffar vi oss en förståelse av den del av stiftelsens interna kontroll som har betydelse för vår revision för att utforma granskningsåtgärder som är lämpliga med hänsyn till omständigheterna, men inte för att uttala oss om effektiviteten i den interna kontrollen.
- utvärderar vi lämpligheten i de redovisningsprinciper som används och rimligheten i styrelsens och generalsekreterarens uppskattningar i redovisningen och tillhörande upplysningar.

■ drar vi en slutsats om lämpligheten i att styrelsen och generalsekreteraren använder antagandet om fortsatt drift vid upprättandet av årsredovisningen. Vi drar också en slutsats, med grund i de inhämtade revisionsbevisen, om huruvida det finns någon väsentlig osäkerhetsfaktor som avser sådana händelser eller förhållanden som kan leda till betydande tvivel om stiftelsens förmåga att fortsätta verksamheten. Om vi drar slutsatsen att det finns en väsentlig osäkerhetsfaktor, måste vi i revisionsberättelsen fästa uppmärksamheten på upplysningarna i årsredovisningen om den väsentliga osäkerhetsfaktorn eller, om sådana upplysningar är otillräckliga, modifiera uttalandet om årsredovisningen. Våra slutsatser baseras på de revisionsbevis som inhämtas fram till datumet för revisionsberättelsen. Dock kan framtida händelser eller förhållanden göra att en stiftelse inte längre kan fortsätta verksamheten.

■ utvärderar jag den övergripande presentationen, strukturen och innehållet i årsredovisningen, däribland upplysningarna, och om årsredovisningen återger de underliggande transaktionerna och händelserna på ett sätt som ger en rättvisande bild.

Vi måste informera styrelsen om bland annat revisionens planerade omfattning och inriktning samt tidpunkten för den. Vi måste också informera om betydelsefulla iakttagelser under revisionen, däribland eventuella betydande brister i den interna kontrollen som vi identifierat.

Rapport om andra krav enligt lagar och andra författningar

Uttalande

Utöver vår revision av årsredovisningen har vi även utfört en revision av styrelsens förvaltning för Insamlingsstiftelsen Hjärnfonden för år 2023.

Enligt vår uppfattning har styrelseledamöterna inte handlat i strid med stiftelselagen, stiftelseförordnandet eller årsredovisningslagen.

Grund för uttalande

Vi har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige. Vårt ansvar enligt denna beskrivs närmare i avsnittet Revisorns ansvar. Vi är oberoende i förhållande till stiftelsen enligt god revisorssed i Sverige och har i övrigt fullgjort vårt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för vårt uttalande.

Styrelsens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för förvaltningen enligt stiftelselagen och stiftelseförordnandet.

Revisorns ansvar

Vårt mål beträffande revisionen av förvaltningen, och därmed vårt uttalande, är att inhämta revisionsbevis för att med en rimlig grad av säkerhet kunna bedöma om någon styrelseledamot i något väsentligt avseende:

- företagit någon åtgärd eller gjort sig skyldig till någon försummelse som kan föranleda ersättningsskyldighet mot stiftelsen, eller om det finns skäl för entledigande, eller
- på något annat sätt handlat i strid med stiftelselagen, stiftelseförordnandet eller årsredovisningslagen.

Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men ingen garanti för att en revision som utförs enligt god revisionssed i Sverige alltid kommer att upptäcka åtgärder eller försummelser som kan föranleda ersättningsskyldighet mot stiftelsen.

Som en del av en revision enligt god revisionssed i Sverige använder vi professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Granskningen av förvaltningen grundar sig främst på revisionen av räkenskaperna. Vilka tillkommande granskningsåtgärder som utförs baseras på vår professionella bedömning med utgångspunkt i risk och väsentlighet. Det innebär att vi fokuserar granskningen på sådana åtgärder, områden och förhållanden som är väsentliga för verksamheten och där avsteg och överträdelser skulle ha särskild betydelse för stiftelsens situation. Vi går igenom och prövar fattade beslut, beslutsunderlag, vidtagna åtgärder och andra förhållanden som är relevanta för vårt uttalande.

Stockholm den dag som framgår av vår elektroniska underskrift

Öhrlings PricewaterhouseCoopers

Veronica Carlsson
Auktoriserad revisor

Kontakta oss

Kontakt

Växel: 08-40 60 800
Gåva: 020-523 523
info@hjarnfonden.se

Sociala kanaler

Facebook
Instagram
LinkedIn

Postadress

Stora Nygatan 26
111 27 Stockholm
Sverige

Ge en gåva

Swish: 90 112 55
Bankgiro: 901-12 55
Plusgiro: 90 11 25-5

Swisha din gåva till 90 112 55
eller skanna QR-koden med
mobilkameran eller Swish-appen.